Un nou bestseller semnat de autorul
romanului *Cititorul din peșteră*



Raftul
Denisei

RUI ZINK

RUI ZINK

Instalarea fricii

Traducere din portugheză de

MICAELA GHIŢESCU

EDITURA HUMANITAS
2015

Volum apărut cu sprijinul acordat de



GOVERNO DE PORTUGAL

SECRETÁRIO DE ESTADO DA CULTURA

Direção-Geral do Livro, dos Arquivos e das Bibliotecas

RUI ZINK

A INSTALAÇÃO DO MEDO
© 2012

ISBN: 978-973-689-940-9 (epub)

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372.743.382; 0723.684.194

RUI ZINK

Instalarea fric

Traducere din portugheză de
MICAELA GHIȚESCU

I.
VIZITATORII

Când regele de fildeş era în pericol,
Ce mai contau carnea şi oasele
Surorilor, mamelor, copiilor?
Ricardo Reis[1]

Femeia e în pielea goală, pentru ce are de făcut în clipa aceea îi este mai uşor aşa – când sună la uşă.

Femeia e tulburată. Nemişcată: căprioară încremenită în lumina farurilor pe şosea. Inima îi bate mai tare. Femeia se gândeşte. Sau încearcă să se gândească.

Sună din nou. Primul lucru care-i dă prin gând femeii e că trebuie să se încalţe. Nu să se îmbrace; să se încalţe. Stupid? Asta e. Omul nu ştie niciodată cum reacţionează. Şi tot în pielea goală, şi tot desculţă, se duce la uşă să tragă cu urechea.

Femeia nu ştie ce să facă. O fi cineva cu reclame? Un vecin? Poştaşul? Mai rău: or fi *ei*?

Copilul. Femeia se duce după el în cameră, îl trezeşte, îi pune degetul pe buze. *Sst, scumpule, trebuie să taci din gură. Crezi că ai să poţi? Cum am mai făcut şi în celelalte dăţi.*

Femeia zâmbeşte văzând consimţământul copilului atât de ascultător şi-i spune să se ascundă în baie. Şi, mai ales, să nu facă zgomot. Femeia aproape că se pierde într-o efuziune de tandreţe, dar nu e momentul acum. Sună iar.

---

[1] „Jucătorii de şah”, în Fernando Pessoa, *Opera poetică,* traducere de Dinu Flămând, Humanitas Fiction, Bucureşti, 2011, p. 213. (N. tr.)

După ce s-a asigurat că băiatul s-a ascuns şi că nu va face zgomot, femeia ezită şi ia un levier pe care îl sprijină de uşa dublă. Pe urmă se duce în vârful picioarelor la bucătărie, găseşte un halat şi un şorţ, îşi pune halatul şi leagă şorţul deasupra. Pe urmă îşi dă seama că e prea mult şi scoate şorţul. Din nou soneria, de astă dată mai insistentă. Femeia e gata să deschidă. Îşi dă seama că este desculţă. Sună iar. Femeia dă fuga să-şi pună nişte papuci şi pândeşte prin vizor.

Încă mai spera că erau jos, dar nu, urcaseră deja. Cineva le-a deschis uşa imobilului. Sau or fi avut vreun şperaclu cu care descuie uşile dinspre stradă? Orice e posibil în vremurile astea. Lumea s-a întors cu susu-n jos. Şi nu pentru că i-ar arde de prostii. Lumea e cu susu-n jos pentru că e cu susu-n jos.

Soneria, din nou. Cineva bate cu nodurile degetelor în uşă. Ca şi cum nodurile degetelor ar spune:

Deschide, ştim că eşti acasă, orice vei spune poate fi folosit împotriva dumitale...

În pragul uşii, doi bărbaţi. Unul în costum şi cravată, elegant, zvelt, cu nas şi buze fine, cu o geantă diplomat în mână. Celălalt mai bondoc, cu o mutră respingătoare, cu salopetă şi cu o trusă de scule ţinută de un braţ de fier.

— S-scuzaţi, eram la maşina de spălat, n-am auzit...

De cum a spus asta, femeia a şi înţeles că nu era o minciună bună. Din bucătărie nu se auzea nici un zgomot de la maşina de spălat.

Bărbaţii se uită la femeie ca şi cum nu s-ar uita la femeie.

Ciudat. Bărbaţii nu au un aer ameninţător. Dimpotrivă. Cel în costum chiar pare vorbăreţ; celălalt, da, e mai necioplit, greoi, absent.

— Bună ziua, dragă d-oamnă, spune cel în costum, cu aerul său vorbăreţ. Am venit să instalăm frica.

— F-frica?...
Cel în costum îşi ia un aer de mirare retorică:
— Nu aţi fost anunţată?
Bărbatul ridică din sprâncene a mirare.
Femeia îşi muşcă buzele:
— Trebuie azi neapărat? Pentru că voiam să...
Vorbăreţul la costum, deşi circumspect, e ferm:
— Doamnă, progresul nu aşteaptă. E spre binele ţării.
— Înţeleg. Numai că nu eram pre...
Bărbatul în costum are un aer dezamăgit:
— Doar n-o să-mi spuneţi că vă opuneţi binelui ţării.
— Eu...
— Sau progresului.
— ...
— Sau fricii.
Femeia îşi muşcă buzele:
— Nu. Sigur că nu...
Femeia ar fi trebuit să înţeleagă încă de la început că bărbatul la costum, elegant şi vorbăreţ, nu va ceda. Şi nu, nu cedează:
— Ştiţi că instalarea fricii e un obiectiv patriotic. Directiva nr. 359/13. Hotărârea 8: „Toate familiile trebuie să aibă frica instalată în termen de 120 de zile”. Cunoaşteţi hotărârea, nu-i aşa?
— Păi...
— Şi directiva?
— Da...
— E importantă. O hotărâre memorabilă. Crucială pentru buna funcţionare. Este crucial pentru binele tuturor ca instalarea fricii să se facă din timp şi metodic, iar termenele să fie respectate.
Femeia, tic nervos, îşi netezeşte părul cu degetele. Unii ar vedea asta ca pe un gest de seducţie sau ca

manifestare subconştientă a interesului erotic feminin. Nu neapărat.

Bărbatul elegant şi, după cum se vede, bun vorbitor continuă:

— Înţelegeţi, nu-i aşa?

— Păi...

Bărbatul zâmbeşte. Deşi încă tânăr, ştie să fie paternalist:

— Spuneţi că înţelegeţi, dragă doamnă.

— Vreţi ca eu?...

Bărbatul ridică din umeri:

— Protocolul.

Femeia îşi strânge părul între degetul arătător şi cel mare:

— Păi... Sigur...

Celălalt, tehnicianul urâcios, pare să înainteze. Poate că nici nu s-a urnit din loc, încă nu au trecut de pragul uşii, dar dă senzaţia că înaintează. Masa acestui om e o ameninţare tăcută.

Elegantul bun vorbitor ridică din umeri. Cel puţin pare să-şi strângă umerii. Un gest subtil, aproape imperceptibil. Ori subtila sugerare a unui gest care nu are nevoie de concretizare ca să se concretizeze:

— Vedeţi cine decide, dragă doamnă... e spus explicit în protocol. Cetăţeanul care, la a treia încercare, nu confirmă că a înţeles instrucţiunile poate şi trebuie (subliniez pe *trebuie*, ca să vă daţi seama că n-avem nimic personal cu dumneavoastră) să devină obiectul cuvenitei admonestări fizice, la alegere dintre cele prevăzute prin lege, conform deciziei echipei de instalare.

Celălalt are un rictus sinistru, ca o semilună cu colţurile în sus. Se scarpină la vintre. Să fie un mesaj subliminal, explicit, ori doar, pur şi simplu, lipsă de educaţie? În

comparaţie cu acest bădăran, vorbitorul e tot numai temenele.

Însă nu mai puţin neliniştitor:

— Înţelegeţi. Înţelegeţi, nu-i aşa? Noi îndeplinim doar nişte ordine. Sigur că înţelegeţi. Instalarea fricii e spre binele dumneavoastră. Spre binele tuturor. Înţelegeţi asta, nu-i aşa?

Femeia consimte. Ce altceva poate să facă? Ce altceva poate să facă decât să consimtă?

Bunul vorbitor şopteşte, contrar regulilor unui sufleor confruntat cu o divă uitucă:

— Spuneţi că da, dragă doamnă.

— D-da...

Faţa bunului vorbitor se destinde, e parcă uşurat.

— Foarte bine, dragă doamnă. Atunci înseamnă că putem intra.

Femeia pare să nu priceapă. E normal. Bunul vorbitor zâmbeşte. Femeia se gândeşte, la asta se gândesc întotdeauna: oare dacă nu le-aş da voie, tot ar putea să intre?

Oi fi comis vreo eroare fatală? par să spună ochii femeii.

Bunul vorbitor zâmbeşte. Întotdeauna adoră partea asta. Îndoiala. Se gândesc. Se gândesc întotdeauna.

Să se gândească.

Înainte ca femeia să apuce să spună ceva, bărbaţii intră. Bunul vorbitor îşi şterge pantofii de preş. Celălalt, nici gând.

Ca nişte noi proprietari, examinează încăperea. Cel puţin par să examineze încăperea. Noii proprietari.

Femeia se uită la ei.

— V-vreţi să vă arăt şi restul casei?

Bărbaţii o examinează pe femeie. S-a bâlbâit, s-a împotmolit la „v-vreţi”. Aproape că zâmbesc, complici. Femeia trebuie să gândească: o fi doar o impresie de-a

mea, sau e ceva batjocoritor pe chipul lor? Probabil că da, trebuie să gândească. Posibil că nu, o fi doar o impresie de-a ei, trebuie să gândească de asemenea.

Celor doi bărbaţi le place ce se întâmplă. Nimic nu-i mai relaxant decât să ştii că oamenii gândesc ceea ce trebuie să gândească.

Femeia înghite în sec, îşi drege glasul:

— Vreţi să vă duceţi în vreo cameră anume?

Bărbaţii o examinează un timp. Se vede bine că femeia nu ştie exact ce au de gând să facă.

Bunul vorbitor întrerupe, în cele din urmă, tensiunea:

— Nu e nevoie, doamnă. Cel puţin nu acum. Încăperea asta e foarte bună. Ştiţi că în zilele noastre nu mai e nevoie să o facem în dormitoare. Camera de zi e foarte bună. Dar poate o să fie nevoie să ne folosim de baie.

Femeia face ochii mari.

— E defectă, spune foarte repede. Instalatorul a promis că vine azi...

Bunul vorbitor e înţelegător:

— Puteţi să-l aşteptaţi mult şi bine. Cu instalatorii ăştia nu se ştie niciodată... Nu au etica noastră. Simţul răspunderii.

Nu observă că femeia pare uşurată. Sunt prea ocupaţi să ocupe teritoriul.

Bunul vorbitor i se adresează colegului său:

— Păi atunci, perfect. Sousa, haide să începem instalarea.

Asistentul lasă jos trusa de scule şi abia atunci, când o lasă jos, femeia observă cât de grea trebuie să fie. În mâna lui părea uşoară ca un coş cu merinde după prânz.

— Şi...?

Funcţionarul elegant bun vorbitor zâmbeşte unsuros:

— Da?

— Durează mult?

— Cât va fi nevoie, dragă doamnă. Depinde de cât timp ne va lua instalarea. Uneori se face într-o oră. Alteori... Depinde.

Femeia lasă ochii în jos, resemnată.

— Dar să nu vă faceţi griji, doamnă dragă. Cu noi, timpul trece într-o clipă.

— Dacă aşa spuneţi…

— O, da, doamnă dragă. Instalarea fricii e o treabă rapidă. Până să vă daţi seama, e deja instalată şi gata de folosit. Pe timpuri dura ani de zile. Acum, cu noile tehnologii, este o chestiune de doar câteva minute.

— Sau secunde, spune altă voce. Vocea răguşită, aspră a omului pe care primul îl numeşte „Sousa”: Acu' ziceţi-mi, unde-i baia?

— E-e defectă, spune femeia. Instalatorul spunea că vine azi...

— Pe dracu', mârâie Sousa. Bine, dacă o să trebuiască să mă duc la maşină, o să profit să mă piş în vreo cafenea. Dacă nu…

Iar femeia înţelege ce înseamnă „dacă nu”: că Sousa nu e omul care să stea să rabde mult timp. Ar fi trebuit să ascundă copilul în dormitor până la urmă. Acum e prea târziu. Dar poate că, cu puţin noroc, „Sousa” va trebui să meargă să mai aducă ceva scule…

Bărbatul în salopetă albastru-închis îşi risipeşte sculele pe jos. Acum femeia ştie că îl cheamă „Sousa” – sau, cel puţin, ăsta-i numele lui conspirativ. Unele dintre unelte au un aer sinistru, altele nu neapărat. Femeia nu recunoaşte vreo câteva dintre ele. Pe altele le recunoaşte ori cel puţin seamănă cu uneltele pe care le recunoaşte.

Bunul vorbitor explică:

— Aveţi oarece ezitări, nu-i aşa? E semn bun, e semn că instalarea fricii a început deja. Ştiţi, dragă doamnă, chestia asta cu instalarea are o parte fizică şi una metafizică.

Femeia dă din cap.

— Adică nu e doar treaba noastră să instalăm frica, trebuie să mai existe şi, din partea concetăţenilor, o stare de disponibilitate mentală (eu chiar aş spune morală) pentru acceptarea fricii. E ca un semnal. Nu e important doar ca emiterea semnalului să fie puternică, e convenabil ca receptarea să fie şi ea pe măsură.

Femeia dă din cap.

Bunul vorbitor îşi deschide braţele, elocvent:

— Poate credeaţi că, pentru o emisie puternică, recepţia, ca pol negativ, ar trebui să fie slabă. Dar nu-i aşa. Chestia asta cu instalarea fricii nu e numai spre binele tuturor, e posibilă doar cu colaborarea tuturor.

Bărbatul continuă să vorbească, dar Sousa începe să folosească un burghiu şi zgomotul acoperă cuvintele.

Femeia dă din cap, ce altceva poate să facă? Când zgomotul încetează, femeia aude frânturi:

— ... nu e numai în ţara noastră... asta-i problema... un cuvânt de spus.

Sousa se ridică, încruntat:

— Acum chiar că trebuie să cobor la maşină.

Bunul vorbitor oftează, contrariat.

— Regret, dragă doamnă. Se pare că e o problemă de material. Dar e o veste bună pentru vezica ta, ce zici, Sousa?

Sousa iese şi coboară pe scări.

— Dacă vreţi, puteţi folosi ascensorul, spune femeia.

Bunul vorbitor, al cărui nume femeia îşi dă seama că nu-l cunoaşte încă, dă din cap.

— Mulţumesc, dragă doamnă, dar colegul meu e de modă veche şi preferă să meargă pe scări. Nu se simte bine în spaţii strâmte. Efecte secundare ale profesiei. Oamenii nu-şi dau seama, dar noi uneori respirăm vapori...

Mai ales personalul de la asistenţa tehnică. Nu vă faceţi griji, e foarte competent Sousa ăsta al nostru.

— Lucraţi împreună de mult timp?

— La instalarea fricii? Sau înainte?

Femeia nu spune nimic. Adevărul e că a întrebat ca să se afle-n treabă, nu dintr-o curiozitate reală. Ce vrea ea e să plece amândoi cât mai repede posibil. Ca să evite necazurile.

— Nu suntem prieteni, dacă la asta vă referiţi. Chiar şi pentru că există deosebiri de eşalon, iar unul dintre lucrurile importante în instalarea fricii este respectul faţă de ierarhii. Fiecare să ştie unde-i e locul, înţelegeţi? Să nu existe amestecuri. Ca să nu se creeze confuzii. Când fiecare ştie unde-i e locul, lucrurile funcţionează mai bine, înţelegeţi? Şi pentru asta suntem noi aici în fond. Pentru ca societatea să funcţioneze mai bine.

— Înţeleg.

— De aceea trebuie să dăm exemplu. Dar Sousa e un slujbaş corect şi pot să răspund pentru calitatea lucrului său. O să vedeţi, curând o să aveţi aici o instalaţie de cea mai bună calitate. Aţi citit prospectele, nu-i aşa?

— Păi... Aşa, superficial.

Tonul lui urcă imperceptibil:

— Dar ştiţi că trebuia să le citiţi, nu? Ca să veniţi în întâmpinarea serviciului...

— Ştiu, dar...

El se apropie mai mult de ea. Aproape gură la gură:

— Ca atunci când o femeie rămâne singură cu un necunoscut în timp ce colegul lui s-a dus după o frânghie ca să vă lege, sub pretext că a coborât să caute material.

Femeia se înfioară.

Bunul vorbitor continuă:

— Un necunoscut care poate o să vă...

Femeia holbează ochii.

Bunul vorbitor continuă:

— Nu ar fi potrivit ca, spre a veni în întâmpinare, ea să meargă să-şi pună pe ea ceva mai comod sau poate chiar să se dezbrace şi să adopte o poziţie mai adecvată?

Femeia reuşeşte să spună:

— Dar... dacă ea vrea să se împotrivească?

— Să se împotrivească? Să se împotrivească la ce? Ea e femeie, el e bărbat, el e mai puternic decât ea, e înarmat, ea e singură în casă, a comis greşeala (crasă) de a le deschide uşa şi acum este fără apărare. Iar colegul (prietenul, complicele, adeptul) tocmai soseşte, i se aud deja paşii pe scară, grohăiturile, sunt grohăituri de anticipare, un amestec de oboseală, dezgust şi libido şi tensiune acumulate, iar femeia ştie că nu are nici o şansă, ştie că e pierdută, că este în mâinile lui, că e doar o jucărie în mâinile lor, că tot ce i se va întâmpla va fi doar pentru distracţia lor. Durere, plăcere, totul nu e decât un joc, ea nu va fi (în următoarele ore) decât o sclavă (o unealtă) pe care o vor folosi după bunul lor plac.

Femeia se dă înapoi. Dar n-are unde să se dea înapoi, este deja împinsă spre perete, vizitatorul respiră aproape deasupra ei.

— În situaţia asta, o situaţie care în toate poate fi identică sau asemănătoare cu asta, nu ar fi mai înţelept, nu ar fi de fapt încă şi mai înţelept ca ea să vină în întâmpinarea serviciului, colaborând în modul cel mai docil posibil cu potenţialii ei călăi, în speranţa (zadarnică, dar totuşi o speranţă) că împotrivirea ei va trezi în ei o rămăşiţă de milă?

Îi simte respiraţia pe obraz. E neplăcută. Nu pentru că ar avea un miros urât. Dar mai ales pentru că nu are.

— O femeiuşcă ce deschide uşa unor *necunoscuţi*? Şi îi lasă să intre (în casă) sub pretext că vin să instaleze ceva? Femeia asta nesăbuită nu cumva *şi-o cere?* Ar fi oare vina

altcuiva dacă i se va întâmpla ceva, dacă bărbaţii i-ar face nişte chestii, dacă dacă dacă? Oare nu e ea, în fond, cea care doreşte ceea ce respinge?

Bunul vorbitor face o pauză. Femeia a amuţit. Bunul vorbitor râde:

— Glumesc. Ar trebui să vă vedeţi expresia, dragă doamnă. Dacă doriţi, duceţi-vă să vă uitaţi în oglindă.

Femeia clătină din cap. Ştie că e lividă. N-are nevoie de oglindă ca să ştie. *Oglindă, oglinjoară, cine e cea mai palidă din ţară?*

Bunul vorbitor îşi ia un ton condescendent:

— Vedeţi? Nici n-am terminat instalarea şi sunteţi deja în starea asta. Ca să vedeţi eficacitatea metodelor noastre, puterea tehnologiei noastre, calitatea produselor noastre.

Femeia îşi regăseşte suflul:

— Nu mi-a fost frică...

Bunul vorbitor zâmbeşte:

— Bineînţeles că v-a fost. De ce să spuneţi contrariul? Nu respingeţi de la bun început o ştiinţă pe care nu o cunoaşteţi.

Femeia nu spune nimic. Bunul vorbitor râde, mulţumit de sine:

— Dar să ştiţi că e ciudat cu dumneavoastră. Scuzaţi-mă că vă spun, dragă doamnă, dar femeile sunt întotdeauna puţin ciudate. Pentru noi, bărbaţii, cel puţin. Nu ştiu dacă pentru dumneavoastră sunteţi ciudate. Presupun că nu, dimpotrivă.

Se bate la uşă.

— Trebuie să fie Sousa. Dacă nu cumva aşteptaţi vreo vizită neaşteptată. Nu s-ar nimeri prea bine.

— Poate să fie poştaşul...

— E adevărat. Sau instalatorul. Parcă îl aşteptaţi pe instalator? Din cauza problemei de la baie?

Femeia nu spune nimic.

— Dar eu pun rămăşag doi la unu că e Sousa.

Şi el e. Sousa. Vine cu o mutră respingătoare. Aceeaşi mutră respingătoare cu care coborâse scările.

Bunul vorbitor e exuberant.

— Vedeţi că aveam dreptate? Nu că vreau să mă laud, doamnă, dar noi avem totdeauna dreptate. Asta e, ca să spunem aşa, soarta noastră.

II.
INSTALAREA

Frica va avea totul
aproape totul
şi fiecare pe drumul său
vom deveni toţi
aproape toţi
şoareci
Da
şoareci

Alexandre O'Neill

Femeia şi bunul vorbitor stau jos şi beau cafea cu orz. Ea a făcut cafea cu orz, asta are în casă. Beau amândoi cafea cu orz. Sousa lucrează. Femeia nu încearcă să priceapă amănuntele instalării. Cabluri, legături, şuruburi, zgomotul burghiului. După un sfert de oră, o parte din perete este deja tencuită şi podeaua e plină de praf şi gunoaie, dar femeia nu îndrăzneşte să protesteze.

Nu vorbesc. Femeia, pentru că nu vrea să vorbească – despre ce să vorbească? Despre vreme, despre scumpiri, despre vremea rea, despre scumpiri, despre vremea bună, despre scumpiri, despre cât de grea e viaţa, despre tineret, care nu are o viaţă uşoară, despre cum nu poţi găsi de lucru, despre tinerii de astăzi, care habar n-au de nimic, despre tinerii de ieri, care au îmbătrânit urât, despre vreme, despre scumpiri, despre şomaj, despre telenovele, despre vreme, despre vreme, despre vreme?

Şi, ei nu ştiu, slavă Domnului, nici nu vor şti, femeia se gândeşte la copilul ascuns în baie. Cât timp pot răbda copiii fără să facă zgomot? În fine, poate adoarme. Ar fi cel mai bine.

Nu, femeia nu vrea să vorbească. De fapt, în locul ei, oricine ar prefera, pe cât posibil, să tacă. Cel puţin cât timp vor fi ei acolo. Ştie ce o aşteaptă, ştie şi că nu ştie ce o aşteaptă. Iar dacă femeia ar putea vorbi (dacă ar fi dispusă), ce să spună? Ce are pe suflet? Asta ar spune. Când ai suflet, e uşor să spui ce ai pe suflet. Şi când nu mai ai? Vremurile lipsite de suflet pretind oameni lipsiţi de suflet. Deşertul deşertifică. Setea seacă. Singurătatea vuieşte. Numai lucruri evidente, daune colaterale ale stării lucrurilor.

Femeia se uită pieziş la bărbatul din faţa ei, aşezat placid în faţa unei ceşti abia atinse de buzele lui subţiri şi palide, buze care nu sunt buze. *Ăştia nu au suflet*, asta îşi spune ea. Posibil. E posibil ca *ei* să nu aibă suflet. Dar ea – încă mai are? Păi, nu.

Până şi bunul vorbitor pare uneori (cel puţin cât durează zgomotul) obosit să tot vorbească. Pare şi în largul lui, aşezat confortabil. Colegul ar putea fi boxer sau recuperator al unor datorii dificile. Bunul vorbitor, dimpotrivă: minimum ce se poate spune despre el e că hainele de cadru executiv îi vin bine. Femeia îi este

aproape recunoscătoare că nu o întreabă dacă are copii, cu ce se ocupă etc.

Continuă să stea aşezaţi aşa încă vreo câteva minute. În fine, zgomotul burghiului, al ciocanului, al metalului răzuind sticlă, plastic şi chiar metal încetează. Faţa bunului vorbitor revine la viaţă. Sau la orice vor feţele lor să revină.

— Vedeţi, dragă doamnă? A trecut repede.

Femeia îşi spune poate: oare acum o să plece? O să plece şi-o să mă lase singură (liniştită) cu ce-or fi instalat în casă?

Dacă asta îşi spune femeia, bunul vorbitor o dezamăgeşte:

— Acum mai lipseşte demonstraţia. Şi, văzând ceea ce crede că este dezolarea femeii, adaugă: Nu vă faceţi griji, nici asta nu durează mult.

Femeia îşi încearcă norocul:

— Nu trebuie să vă deranjaţi...

— Ba da, trebuie, doamnă dragă. Ar fi contra protocolului. Multă lume crede contrariul, dar noi suntem aici ca să vă servim.

— Pot să citesc broşura... Instrucţiunile.

Bunul vorbitor aproape că-şi pune degetul pe buzele ei. Aproape. Nu e nevoie de gest pentru ca ea să-l simtă. După gest.

— Nici un cuvânt, dragă doamnă. Nici un cuvânt.

Se ridică amândoi. Se duc în camera de zi.

Camera de zi e cufundată în întuneric. Femeia nu i-a văzut umblând la întrerupător, dar nu vrea să ştie. E întuneric, în toate sensurile cuvântului „întuneric”. Şi parcă e mai rece în camera de zi. Două sau trei grade mai puţin. Sau mai mult. Sau, fie, mai puţin. Mult mai puţin.

Sousa aprinde o lanternă, şi-o sprijină de piept şi o îndreaptă spre bărbie. Faţa îi devine spectrală, ca într-un

film de groază. Vocea lui, pe care femeia nu o auzise încă, e suprinzător de plăcută, nu se potriveşte cu corpul, iar brutală e doar claritatea cu care articulează cuvintele. O voce de crainic de radio în corpul unui quasimodo:

— Natura. Puţine lucruri îi sperie atât de tare pe oameni ca natura. Lumea e înfricoşătoare, natura e înfricoşătoare. Ştiaţi că Australia adăposteşte 80% dintre animalele cele mai periculoase de pe faţa pământului? Şerpi veninoşi, peşti care emit toxine letale, crocodili de apă sărată, rechini albi, monştri din Tasmania. Dar Australia e departe, nu-i aşa?

Vocea bunului vorbitor se aude cu un soi de falset:

— Greşit. Australia, astăzi, e mai aproape ca niciodată. Astăzi, Australia e aici.

Sousa apucă din nou lanterna:

— Şi tot aici e şi India cu cobrele, Africa cu *mambele*[2] negre, Amazonia cu tarantulele şi peştii piranha şi anacondele care pot atinge şi 25 de metri...

— Cel puţin la cinema, în ultimul film şi chiar în 3D.

— Lumea întreagă e acum *aici.* Persoane imprudente îşi aduc animale periculoase din ţări periculoase, în chip de mascote.

— Ori fac trafic clandestin cu specii rare pentru grădini zoologice particulare.

— Ori, fără să-şi dea seama, lasă nişte tarantule să li se strecoare în valiză.

— Un şarpe care s-a cuibărit printre ciorapi şi cămăşi murdare ca să hiberneze...

— Şi pe urmă animalele astea fug.

— Ori sunt aruncate în WC-uri când sunt descoperite.

— Ca de exemplu, crocodilii care, atât de drăgălaşi cât timp sunt pui, cresc brusc şi devin o povară...

---

[2] Mari cobre veninoase din Africa de Sud. (N. tr.)

— Şi care, după aceea, ajung la vârsta adultă în canalizarea oraşului.

— Un sfat, dragă doamnă.

— Un sfat folositor.

— Să nu coborâţi niciodată în canalizarea oraşului.

— Numai că...

— Tot ce se duce în jos în WC...

— Poate câteodată să urce din nou.

— Doar că nu prin acelaşi WC.

— Prin altul.

— Printr-al nostru.

— Printr-al dumneavoastră.

— Gândiţi-vă la asta, dragă doamnă.

— Data viitoare când vă veţi aşeza pe tron.

— Cu fusta ridicată până la talie, cu chiloţii la genunchi.

— Lipsită de apărare.

— Cu partea cea mai vulnerabilă a corpului expusă la orice ar putea urca prin canal.

— Şi...

— Deodată ceva urcă.

— Muşcă.

— Un şarpe!

— Veninos.

— Un scorpion!

— Veninos.

— O fiinţă mutantă cu ventuze la ochi.

— Urcă pe canal în sus şi ne ia prin surprindere.

— Pericolul nu aşteaptă, doamnă dragă. Pericolul stă la pândă.

— Nici măcar atunci când citim o revistă în baie nu putem fi liniştiţi.

— Frica de natură nu se termină aici.

— Sigur. Nu se termină aici.

— Frica de animalele sălbatice.

— Mai ales de şerpi.
— Sau piranha.
— Sau anaconde.
— Anacondele sunt şerpi.
— Sigur.
— Continuă să fie una dintre fricile cele mai mari pentru numeroşi clienţi.
— O frică străveche.
— O frică respectabilă.
— O frică cu acte în regulă.
— Ce atâta vorbărie? O frică *naturală.*
Lumina revine în camera de zi. Femeia clipeşte. Bunul vorbitor atrage atenţia:
— Aveţi grijă, doamnă dragă. Lumina, cum se ştie, orbeşte.
Bunul vorbitor face o pauză, mulţumit de implicaţiile filozofice ale zicalei sale, înainte de a spune:
— Dar să presupunem că nu aceasta e frica ideală pentru dumneavoastră.
— Sigur, spune Sousa.
— Ia să vedem, câţi şerpi urcând prin WC pot să existe într-un oraş? Statisticile pot să fie un bun aliat al fricii, dar de multe ori funcţionează ca un inhibitor al ei. Probabil, cum se obişnuieşte să se spună, „asta nu li se întâmplă decât celorlalţi”. Câteva zile, da, posibil să ne fie teamă să ne aşezăm pe WC şi ne uităm sub pat ca să vedem dacă nu sunt ceva intruşi, dar după aceea începem inevitabil să ne relaxăm şi...
Femeii i se pare, timp de o secundă, că Sousa va prelua replica, dar nu, el e locvace doar atunci când vrea. Ori când poate. Şi de fapt chiar şi ea ar fi putut să conchidă:
Şi începem să uităm panica pe care o simţeam cu câteva zile în urmă.
Bunul vorbitor îşi încheie raţionamentul:

— Şi o să uităm spaima pe care o simţisem, panica ce nici nu ne lăsa să dormim, nu ne lăsa nici intestinele să funcţioneze corect.

— Fiindcă ăsta e unul dintre numeroasele efecte ale fricii: încetăm să ne mai controlăm intestinele, şi aşa ne cuprinde mai întâi frica.

— Prin partea de jos.

Femeia oftează. Bunul vorbitor îi notează mental oftatul, cu satisfacţie. Ştie ce gândeşte ea: *Asta e o tortură.*

Habar n-are ea că tortura abia a început.

— Observaţi, spune el, suav. Frica nu e numai necesară, e şi generală. E educativă. Este forma cea mai frumoasă de a explica lumea şi de a reglementa lumea. Vedeţi exemplul celor mici. Pentru ei, există monştri sub pat, există fantome în case. O stradă agreabilă poate să fie o pădure întunecată şi ameninţătoare, o mare catifelată, plină de ochi la pândă, la pândă.

Lumina se stinge şi, din nou, vocea lui Sousa se impune în întuneric. Doar că nu recurge la o lanternă acum, ci face o schimbare mai importantă: o hologramă multimedia, atât de palpabilă, încât pare reală. Femeia aude gemetele vântului în mijlocul unei păduri sinistre; abia zărită, apare o mică siluetă – un băiat – înaintând împleticindu-se printre copaci golaşi, într-o seară de toamnă, pe pământul acoperit de frunze.

Femeia se înfioară într-adevăr pentru prima oară. Aproape că-l recunoaşte pe băieţaş. Pe urmă vede că e altul. Dar seamănă atât de bine...

Într-o zi, din senin, mama îşi trimite fiul în pădure ca să se rătăcească în pădure şi să fie mâncat de lupi. Copilul nu înţelege motivul unei asemenea cruzimi, dar ce poate face? Se duce, îi dă ascultare – ce poate face? Ce poate face împotriva voinţei crude şi inexplicabile a propriei sale mame, care îl însoţeşte până la marginea pădurii, dar pe

urmă îl lasă singur în mijlocul acelui labirint fără întoarcere?

Şi ce mamă denaturată e asta, cu un comportament mai potrivit pentru un căpcăun decât pentru o mamă iubitoare? Şi e limpede că ea, acea mamă perversă, ştie, ştie ce copilul doar intuieşte: că pădurea e plină de primejdii. Nu-i vorba numai de lupi şi de căpcăuni şi de spiriduşi, mai există şi o familie de urşi, şi nişte vulpi şirete, şi poate balauri care scuipă foc, şi chiar şi o vrăjitoare cu un cazan pe foc căreia nu i-ar displăcea un copil frăgezel, dacă se întâmplă să se rătăcească vreunul prin pădure.

Prin neglijenţa părinţilor sau (ca în cazul acesta) prin josnicia morală a unei mame nemernice.

Băiatul încă mai încearcă să înfrunte labirintul cu armele pe care le are, care nu sunt cine ştie ce, şi lasă nişte firimituri de pâine pe drum, dar pe urmă vin corbii şi le mănâncă, şi atunci el înlocuieşte firimiturile de pâine cu pietricele, doar că nu ştie dacă nu o fi deja prea târziu, nu mai ştie dacă va găsi drumul de întoarcere acasă.

Oricum, problema lui acum nu e asta, să reuşească să iasă din pădure. Problema lui acum e să supravieţuiască în pădure. Cât despre ieşire, viu sau mort, asta-i o chestiune pentru mai târziu.

Crengile copacilor devin braţe groteşti, vântul transformă pădurea într-o mare de fiinţe furioase, care râd şi urlă şi gem, iar copilul nu înţelege dacă arborii îl plâng ori îl iau în râs, dacă vor să-l înspăimânte sau încearcă să-l înşface. Cu fiecare pas îşi imaginează că rădăcinile prind viaţă şi irump din sol ca să-i înlănţuie picioarele, precum tentaculele unei gigantice caracatiţe vegetale.

Toate zgomotele sunt înfricoşătoare. Un arici care scurmă poate fi un lup înfometat. Copilului îi e foame, dar

nu îndrăzneşte să culeagă nimic, nici măcar fructul căzut pe jos. Poate fi otrăvitor, ca o ciupercă otrăvitoare.

În fine ajunge într-un luminiş, iar în luminişul acesta e o căsuţă, şi pe horn iese fum. Căsuţa e în paragină, dar, cu toate astea, e şi o oază de umanitate în mijlocul unei păduri-labirint fără sens. Împinge uşa. Uşa geme ca şi cum nu ar fi fost deschisă de ani mulţi. Căsuţa are un miros fetid de grăsime topită şi murdărie adunată, mirosuri neplăcute şi duşumea lipicioasă. Căsuţa pute a timp acumulat.

Totuşi fumul care ieşea pe horn şi oala de pe plită, la foc mic, arată că acea căsuţă e locuită şi cine locuieşte acolo nu poate fi departe – s-o fi dus poate în pădure după lemne, sau ierburi cu care să dea gust bun mâncării. Băiatul simte că ceva îi atinge creştetul şi se înfioară. Un liliac? Un păianjen? Cu teamă, se uită în sus: un cârnat, sau un soi de cârnat, de dimensiunea unei desăgi.

Băiatul se uită în jur. Atârnaţi de tavan, ca nişte coconi de viermi de mătase, sunt unul, doi, trei, patru... Şase cârnaţi uriaşi. De multă hrană trebuie să aibă nevoie cel care locuieşte acolo.

Atunci, dintr-unul din cârnaţi iese un geamăt.

Iar băiatul descoperă că nu sunt cârnaţi. Sunt copii! Copii ca el, atârnaţi cu capul în jos, înfăşuraţi ca în nişte coconi (imaginea asta va fi mai târziu reluată în filmele SF). Atârnaţi de tavan, legaţi cu o frânghie şi... ochii unuia se deschid. E o fetiţă şi... E vie! Şi îl vede pe băiat. Toţi cârnaţii aceia umani sunt vii! Toţi cârnaţii aceia umani sunt copii.

Ochii fetiţei imploră după ajutor. Dar ce poate să facă el, care e tot doar un copil?

În clipa aceea băiatul înţelege tot. Aceea e casa vrăjitoarei! Casa vrăjitoarei era un loc pe care-l cunoştea deja după nume – acum ştie că e un loc real. Iar mama nu

putea să nu ştie că real. Pentru ce motiv mama lui – mama – l-a trimis în acel loc oribil, fetid, tenebros? Băiatul nu înţelege. Dar nu e momentul de stat pe gânduri: un al şaselea simţ îi spune că vrăjitoarea se întoarce acasă. Mai mult decât un al şaselea simţ: tot pământul pare să se cutremure pe măsură ce paşii se apropie. Nu poate fi doar o vrăjitoare. Trebuie să mai existe acolo un...

Un căpcăun!

În clipa în care căpcăunul intră în casă, ghemuindu-se anevoie, copilul ar avea ocazia să-i dea cu un ciocănel în cap. Băiatul e prea mic şi nu riscă, preferând să fugă pe geam. Băiatului îi e milă de ceilalţi copii, dar ce poate să facă el? Telefoanele mobile nu sunt permise în pădurea fermecată şi, în afară de asta, el n-a fost încă învăţat să sune la poliţie. Iar poliţia probabil nici nu i-ar da atenţie dacă ar suna. Poliţia ar crede că e vorba de o farsă: glumă sau poznă!

S-a întunecat deja în pădure. Cu toate astea, din instinct şi printr-un mare noroc, precum şi datorită unei vederi bune, băieţelul reuşeşte să urmeze drumul cu pietricele şi, fără să ştie cum, să se întoarcă acasă.

Când ajunge acasă, aproape rece şi indiferentă, mama spune doar:

— Asta-i oră de venit? Spală-te pe mâini şi hai la masă.

Aşa. Fără mirare. Fără vină. Fără remuşcare.

Asta-i oră de venit? Spală-te pe mâini şi hai la masă.

Se aprinde lumina. Sunt din nou în camera de zi, la fel ca acum câteva minute.

Bunul vorbitor îşi deschide braţele:

— Asta se întâmplă cu toţi copiii, probabil şi cu dumneavoastră, în prima zi de şcoală, doar că nu vă mai aduceţi aminte.

Femeia pare să nu înţeleagă. Cu răbdare, didactic, bunul vorbitor explică:

— Copilul nu înţelege nici cruzimea părinţilor (de obicei a mamei), nici lipsa de surprindere când, contrar tuturor aşteptărilor, se întorc acasă sănătoşi voioşi. Adevărul e că nu se întorc „sănătoşi voioşi”, nu-i aşa? Ceva s-a schimbat. Ceva s-a spart în ziua aceea. Nu pentru toţi. Depinde de profesori, depinde de colegi...

— Depinde chiar de copil, spune femeia.

Bunul vorbitor surâde:

— Da, depinde chiar de copil. Dar o traumă, un fior, o cicatrice tot rămân. O pată. Nu se poate recupera ceva ce s-a spart.

Femeia îndrăzneşte să spună:

— Păi, la asta servesc poveştile, nu-i aşa?

Bunul vorbitor dă din cap:

— Aţi ghicit. La asta servesc poveştile ca aceasta. Sunt însăşi traducerea a ce se întâmplă cu adevărat, traducerea într-o limbă pe care o înţelege subconştientul. El este cel care comandă de fapt, ştiţi asta, nu-i aşa? Văd că sunteţi o femeie inteligentă. Am stat şi m-am uitat la dumneavoastră şi văd, orice s-ar zice, că sunteţi o femeie inteligentă. Tocmai de asta o să apreciaţi produsul nostru. E la fel de bun precum ceea ce se face în străinătate. Aş spune chiar că e mai bun, dar nu vreau să fiu acuzat de patriotism orb. Vă voi lăsa pe dumneavoastră să vă formaţi o părere.

— Mulţumesc.

Bunului vorbitor i se pare că distinge o amărăciune ironică în mulţumirea femeii. Sau poate că nu. Oricum, nu contează.

— Poate că vă întrebaţi dacă povestea asta inspiră frică de-adevăratelea...

Femeia ezită, dar spune:

— Da?

— Sau dacă, dimpotrivă, te ajută să lupţi cu frica.

Femeia ezită, dar spune:

— Păi...

Bunul vorbitor îşi ia o expresie înţeleaptă:

— Posibil. Nu întotdeauna medicamentele au efectele dorite. Eu personal cred că, mai degrabă decât să facă una sau alta, frica le face pe amândouă.

— Şi asta e ceva bun? îndrăzneşte să întrebe femeia. Vreau să spun, pentru un tehnician al...

Bunul vorbitor se uită la femeie. O fracţiune de secundă aproape că se întreabă: oare mă *provoacă*?

Aş, decide. E doar curioasă. Problema e că femeile, când sunt curioase, par să ne provoace. Nimic mai mult. Adineaori i-am administrat o sperietură pedagogică, tocmai când credea că am s-o violez *aici* şi *acum.*

Şi poate că bunul vorbitor avea dreptate să gândească aşa. Nu avea nici un motiv să înţeleagă tonul ei într-alt mod.

Ce nu ştie tipa e că de curiozitate a murit pisica. Sau poate că ştie, pentru că este un loc comun. Ceea ce nu va fi ştiind, atunci, e că de curiozitate nu au murit numai pisica ori motanul, ci şi câinele, căţeaua, canarul, cănăriţa, vecina de la parter şi întreaga planetă. Să vedem ce face ea cu informaţia asta.

Bunul vorbitor zâmbeşte cu toţi dinţii, inclusiv caninii:

— Bun, să zicem că astea sunt frici, ca să spunem aşa, infantile. Adică frici în embrion. Cu toate acestea, e important să le oferim. Copilăria e o perioadă în care oamenii se simt bine şi este important pentru noi ca cetăţenii să se simtă bine când se întorc în copilărie, dar nici prea bine. O oarecare ambiguitate e convenabilă, chiar necesară. Produsul trebuie să fie oferit, trebuie să fie disponibil, fie şi pentru că multe familii mai au copiii încă în casă. E o chestiune de rezolvat, dar guvernul înţelege că una este idealul, alta realitatea, iar pragmatismul e şi el o

formă de viziune. Ceea ce oferim, pentru moment, e un Instrument de Schimbare. Acesta.

Bunul vorbitor îi arată Instrumentul de Schimbare. Nu arată foarte diferit de o telecomandă.

— Nu arată foarte diferit de o telecomandă, nu-i aşa? Dar e mult mai mult decât atât.

Femeia nu răspunde. Bunul vorbitor continuă:

— Da, e mult mai mult decât atât. E un Instrument de Schimbare. Cu acest mic obiect, orice cămin are acces la instalarea fricii.

— Dar... colegul dumneavoastră nu a făcut deja instalarea?

Bunul vorbitor surâde condescendent. Dacă sugestia îl necăjeşte, nu lasă să se observe. Sugestia: că instalarea fricii cade numai în responsabilitatea lui Sousa şi el nu făcea decât conversaţie, în timp ce colegul muncea din greu. Un profesionist de toată nădejdea, bunul vorbitor.

Ceea ce e bine, pentru că nu e clar dacă femeia a insinuat asta. E doar o posibilitate. Un profesionist de toată nădejdea, oricum:

— Dragă doamnă, instalarea fricii e un întreg proces. Asta e doar faza iniţială, cea care depinde de noi. După cum veţi vedea în scurt timp, instalarea fricii nu este un act, este un ocean de acte, o mişcare continuă (poate perpetuă), care va funcţiona cu atât mai bine cu cât va beneficia mai din plin de colaborarea tuturor.

Sousa îi priveşte cu indiferenţă. Femeia a observat că şi-a pipăit buzunarele. Caută o ţigară? Oare o să fumeze aici? Şi ce să spună ea dacă omul va începe să fumeze? Ce va putea ea să spună dacă va începe să fumeze?

Bunul vorbitor îşi freacă mâinile.

— Dar poate că acest tip de frică, vrăjitoare rele, căpcăuni, cazane unde se pun oamenii la fiert tăiaţi bucăţele, corbi care croncăne, crengi ale unor copaci

întunecaţi şi vântul urlând mai tare decât o haită de lupi, nu e foarte potrivită pentru persoanele mai mature. Nu că aş vrea să spun că dumneavoastră sunteţi „matură”, bineînţeles. Sunteţi excelentă, într-o formă excelentă, atât cât pot eu să văd.

Sousa îşi drege glasul. Să fie un asentiment sau un semnal? Şi, dacă e un semnal, un semnal *pentru cine*? Dacă e un asentiment – dresul glasului, ca şi cum ar fi avut un scuipat prizonier, gata să iasă, dar incapabil să o facă singur – există două posibilităţi. Ar însemna că este şi el de acord că da, femeia încă are rotunjimi, e apetisantă. Ar putea şi să însemne că, de vreme ce e apetisantă, poate că ei ar putea...

Femeia nu spune nimic. Se gândeşte, poate. E ciudat cum frica paralizează gândirea şi tot ciudat cum ne face ea să gândim. E totul foarte ciudat, o fi gândind (poate) femeia. Dar unde ne duce asta?

Bunul vorbitor zâmbeşte:

— Poate credeţi că fricile astea atavice sunt pentru copii. Şi cine suntem noi ca să nu fim de acord? Clientul are întotdeauna dreptate. Păi aflaţi că avem şi frici pentru adulţi. Avem. Chiar multe. Şi, daţi-mi voie să vă spun, unele foarte moderne.

Femeia simte că Sousa se uită la halatul ei. Probabil femeia simte un fior. Parcă ar şti că nu are nimic pe dedesubt. Privirea aceea brută, indiferentă, interesată doar de propriul său interes, ca cea a unui crocodil care pândeşte leneş o antilopă ce se apropie de apă, parcă ar dezbrăca-o.

Nu, nu ar dezbrăca-o.

Parcă ar fi dezbrăcat-o deja.

— Da, spune bunul vorbitor. Nu ducem lipsă de frici pentru adulţi. Şi, o să vedeţi, sunt de calitate.

Locuiţi într-un cartier care pe timpuri a fost cartier, dar astăzi e un soi de oraş pustiu, un şir de case moderne sfâşiat de bulevarde largi. Cu ani în urmă, s-a construit un viaduct care a pustiit aproape total zona aceasta, a golit-o de magazine şi localuri şi a transformat-o într-un dormitor aspru, ostil, aproape o scenă de Far-West*, unde omul poate vedea cum arbuştii sunt măturaţi de vânt şi turtiţi contra asfaltului aproape nemaicălcat de maşini. Încă mai locuiesc oameni, dar aceştia coboară din maşini doar în garaje, puţini se încumetă să umble pe jos pe stradă – ca să meargă unde? Să facă ce? Cafenelele sunt, practic, toate închise, magazinele au dispărut, pretutindeni sunt afişe care spun de vânzare, de transferat, de închiriat, dar cine ar vrea să deschidă o afacere în mijlocul a nimic, doar clădiri, clădiri şi din nou clădiri? Puţine lucruri sunt mai pustii decât un bulevard larg fără automobile care să circule pe el. Viaductul a atras după sine sfârşitul cartierului, l-a promovat „oraş" – un oraş pustiu. Amintind de oraşele-fantomă pierdute la graniţă, construite în timpul vreunei febre a aurului şi pe urmă golite de populaţie, agonizând nefericite, doar schelete de edificii.*

Dumneavoastră locuiţi în cartierul acesta şi vă simţiţi aproape ultima locuitoare de pe Terra, ca într-un film cu morţi-vii. Or mai fi şi alte fiinţe, dar sunt umbre, nu sunt ca dumneavoastră, nu sunt de încredere, sunt primejdioase, au alte obiceiuri, practici vechi, poartă răul în ele. Dumneavoastră nici nu vă consideraţi o persoană rea, cu atât mai puţin rasistă sau xenofobă, „xenofobia mă-tii", aveţi obiceiul să spuneţi, printre dinţi, când sunteţi criticată că aveţi asemenea gânduri. Critica e în capul dumneavoastră, bineînţeles, sunt ceilalţi în capul dumneavoastră, pentru că nu îndrăzniţi să spuneţi ce gândiţi, în ziua de azi, din corectitudine politică, omul nu mai poate spune ce îi stă pe suflet, omul nu vrea să mai

spună nimic, tace, ei au venit aici fără nimic şi continuă fără nimic, dar au totul, ca şi cum ar comanda în privinţa asta, ca şi cum ar comanda în privinţa asta. O veselie.

Vă simţiţi închisă, prizonieră, diminuată, sunteţi pe terenul dumneavoastră, dar parcă aţi fi pe terenul lor, nu mai ştiţi pe al cui teren sunteţi, aţi crescut aici, v-aţi născut aici, dar nu mai recunoaşteţi cartierul, totul s-a schimbat, magazinele s-au închis, comerţul a murit, sunt toţi bătrâni în apartamente ferecate, temându-se să iasă pe stradă, sau ansambluri rezidenţiale închise, cu paznic la poartă, de unde localnicii ies doar în maşini blindate, se deschide poarta garajului, se vede prin camerele de luat vederi dacă spatele e liber – şi gata, ies în direcţia centrului, spre turnurile de jos, din oţel şi sticlă, sau spre sud, peste podul care stă încă în picioare.

Locuiţi în cartierul acesta şi vă e frică. Vă e frică, dar cui nu i-ar fi? E o pădure de asfalt, un deşert, străzile sunt pustii. Dar e un fals deşert. Străzile doar par pustii. Chiar ieri o doamnă deja în vârstă a fost violată pe scara blocului ei. A comis o greşeală fatală, a început să-şi caute cheile şi a fost suficient. A început să-şi caute cheile în loc să le ţină în mână şi au apărut trei vagabonzi şi au împins-o înăuntru şi au făcut cu ea tot ce au poftit. A trebuit să se ducă la spital – sau ar fi trebuit să se ducă la spital, dacă ar fi avut curajul să se ducă la spital sau bani pentru coplată. Dar nu, n-a avut curajul, s-a mulţumit să rămână pe scară, rănită, şi să urce treptele, plângând cu sughiţuri, cu corpul plin de dureri, cu sufletul jalnic, batjocorită şi umilită de nişte vagabonzi care nici să vorbească portugheza nu ştiu, şi nici n-au jefuit-o, au făcut totul numai ca să se distreze, din răutate, mă rog, într-un fel încă a avut noroc, nici nu s-au obosit să caute cum trebuie unde ţinea ascunse bijuteriile, aurul, banii, pentru că ştiau după înfăţişarea ei că da, locuia acolo, însă locuia acolo de mult timp, când

încă era un cartier decent, înainte de a fi venit acolo bogaţii şi, după ce bogaţii au plecat, de a fi venit acolo săracii. Doamna, de altfel, se baza pe asta: să înţeleagă toţi că nu are multe valori în casă, poate câte un lucru sau altul ascuns, fiindcă în ziua de azi nici în bănci nu te poţi încrede, dar ea a uitat că există oameni capabili de orice, există vagabonzi care până şi pe o doamnă în vârstă sunt în stare să o maltrateze, obiceiurile lor sunt aşa cum se ştie, acolo de unde vin ei e ceva normal, nu dau aceeaşi valoare lucrurilor ca noi, locul de unde au venit se numeşte Cruzime.

Cum de ştiţi dumneavoastră toate astea? O, le ştiţi pe astea şi multe pe deasupra, ştiţi mai mult decât vă îngăduie gura să spuneţi, vedeţi, ştiţi tot, vedeţi ştirile, citiţi ziarul, ştiţi lucrurile astea.

Şi pentru că ştiţi lucrurile astea vă este frică.

Uitaţi, priviţi pe fereastră. Nu vă faceţi griji, puteţi să priviţi, ei de aici nu vă văd, îi puteţi pândi de după perdea. Vedeţi colţul acela? Nu vedeţi nimic, ştiu bine. Uitaţi-vă mai atent. E greu, ei se confundă cu întunericul. A, vedeţi acum, nu-i aşa? Sunt acolo, la pândă, răbdători ca fiarele, la pândă, în aşteptarea unui pas greşit.

Al dumneavoastră.

Bunul vorbitor îşi loveşte palmele una de alta:

— Omul rămâne fără cuvinte, nu-i aşa? Fără cuvinte.

Femeia nu spune nimic. Ce să spună? Bunul vorbitor a fost mai mult decât elocvent. Aşa că nu e nimic de spus.

Fără cuvinte. A rămas fără cuvinte. El însă e plin de cuvinte:

— Dar să presupunem că nu doriţi frica asta. Vreţi alta. Aveţi clasă, mă uit la dumneavoastră şi văd doar că aveţi clasă. Nu sunteţi o femeie oarecare. Sunteţi o doamnă. Şi aveţi clasă. Sousa, nu găseşti că doamna are clasă?

Sousa, ca de obicei, nu răspunde. Nici bunul vorbitor nu aştepta altceva, de-asta continuă:

— Aveţi clasă, da, doamnă, aveţi clasă, se vede de la început. Nu vreţi să fiţi xenufobă, dumneavoastră...

— *Xenofobă*, Carlos, întrerupe Sousa.

Cine ar fi zis? Femeia se scarpină în cap în mintea ei. Sousa pare o brută, şi până la urmă îşi corectează colegul la o greşeală gramaticală. Şi, deşi arată a subaltern, e suficient de obraznic ca să-l corecteze.

Femeia află şi că bunul vorbitor se numeşte Carlos. De fapt, ar fi trebuit să fi descoperit asta înainte, fiindcă are numele înscris pe ecusonul prins de rever. Numai că femeia a fost tot timpul atentă la alte lucruri: la caninii lui „Carlos”, la ameninţarea imanentă a prezenţei lor, la mâinile lui Sousa, grosolane şi mari, dar dibace şi capabile să rezolve Complexe Probleme Tehnice, la discuţia înşelătoare, cum ar fi pretenţia că serviciul este oferit când, de fapt, el este impus.

— Xenofobă, ai dreptate, Sousa, acceptă Carlos, fairplay. Unde mi-era capul? Sunt acum ca fantoma capului celei de-a şasea soţii a lui Henric al VIII-lea. Fiindcă tot a venit vorba, dumneavoastră ştiţi de ce se însura Henric al VIII-lea cu atâtea femei şi punea pe urmă să fie omorâte, ştiţi cumva?

Femeia nu răspunde. Carlos nu va avea plăcerea de a o auzi că-şi recunoaşte neştiinţa sau, mai rău, nevoia de a-şi arăta cunoştinţele.

— Punea să fie omorâte, continuă el, fiindcă voia un fiu. Un fiu care să-i moştenească apoi coroana. Pe atunci aşa era, se credea că doar un bărbat poate duce regatul într-un port sigur. Ce nu ştia Henric al VIII-lea (ştiinţa încă nu îl învăţase) e că problema nu erau ele, receptacolul, ci el, sămânţa. Bărbatul nu era dotat decât pentru a face fete!

În fond, bietul Henric era doar un suflet chinuit, nu un asasin.

— Sau ambele. Este posibil să fii amândouă. Chiar uşor.

Din nou Sousa?! Hotărât lucru, ieşea din găoace buna brută. Din găoace, ca reptilele. Perfect dezvoltat în găoace, ca reptilele.

— Dar sigur că nu vă arde acum să suportaţi filozofări. Vă cer scuze, noi câteodată ne lăsăm duşi. Pentru că, ştiţi, nu vă oferim numai un serviciu, ci şi o pasiune. Doar aşa, credeţi-mă, poţi să fii competent într-o profesie. Dacă ai vocaţie. Fără vocaţie, fără chemare, nu e posibil să faci o treabă temeinică. Pasiunea noastră pentru frică e secretul succesului nostru. Şi iubirea. Multă iubire. Puteţi să nu credeţi, dar noi ne iubim clienţii. E o chestiune de economie.

Sousa tuşeşte. Sau îşi drege glasul. Sau (tuşind, dregându-şi glasul) îi dă un semnal colegului său, anume că e momentul să avanseze cu demonstrarea calităţii serviciului. O va face din respect faţă de clientă, sau ca să termine treaba şi să plece aceasă? Bună întrebare. Dar bunul vorbitor înţelege semnalul.

— Şi, fiindcă a venit vorba de economie, e momentul să vă arătam unul dintre serviciile noastre cele mai eficiente şi mai moderne. Vedeţi numai ce calitate are produsul. O delicatesă!

Femeii aproape i se pare că cei doi s-au metamorfozat în nişte artişti de varieteu. Pălărie de pai, sacou în dungi albastre şi albe, indispensabilul baston de învârtit la unison.

Nu, nu cântă. Nu cântă, dar nici nu tac.

— Desigur, aţi auzit vorbindu-se de pieţe, spune bunul vorbitor Carlos.

— Păi atunci aflaţi că, spre deosebire de oameni, pieţele sunt sensibile, emoţionale, spune Sousa.

— Nervoase, foarte nervoase, spune Carlos.
— Neurastenice chiar, spune Sousa.
— Pieţele reacţionează foarte rapid, spune Carlos.
— Pieţele riscă, spune Sousa.
— Pieţele iau cu asalt, spune Carlos.
— Pieţele sunt încrezătoare, spune Sousa.
— Pieţele sunt bănuitoare, spune Carlos.
— Pieţele se tem, spune Sousa.
— Iar când se tem... spune Carlos.
— Pieţele devin instabile, spune Sousa.

Şi femeia află că pieţele sunt ca vapoarele acelea care călătoresc peste valurile Atlanticului de Nord, exact apele care au înghiţit *Titanicul*: ape puternice şi reci care (când sunt provocate) pot conjura furtuna perfectă. Dacă pieţele sunt nava, ele sunt şi marea, şi cerul, atmosfera, condiţiile atmosferice şi curenţii şi blocurile de gheaţă de care vapoarele (chiar şi cele mai uriaşe crucişătoare, ca euro sau dolarul sau marca sau lira ori yuanul) se pot izbi. Pieţele sunt pretutindeni, sunt toate elementele; iar la nevoie (în mod straniu, aproape magic), ele nu sunt nicăieri. Ne uităm la un perete şi acolo se află piaţa; în clipa următoare – pff! – e din nou numai peretele. Şi, în altă clipă, solul pare să prindă viaţă şi creşte peste noi, mână invizibilă care ne înfioară şira spinării, şi simţim că cineva (ori ceva) este pe urmele noastre. Încercăm să luptăm, să rezistăm, să deschidem un front de luptă, dar...

— Cum să lupţi contra unei fantome? spune Carlos.
— O fantomă care, în fiecare moment, poate să reapară în orice lucru sau obiect... spune Sousa.
— Însufleţit ori neînsufleţit...
— Şi să se întoarcă împotriva noastră.
— Nu e posibil.
— E ca şi cum ne-am afla în mijlocul unei bătălii fără să ştim măcar dincotro vin gloanţele.

— Sau s-auzim şuieratul gloanţelor.
— Iar când vedem o gaură în care să ne strecurăm...
— E încă şi mai rău. Din câmp deschis alergăm în gura lupului.
Şi femeia află. Într-o lume în care totul are un nume, pieţele sunt societatea anonimă perfectă.
— Frumuseţea pieţelor nu e numai că nu ştie nimeni cine sunt.
— E că ele nici măcar nu trebuie să existe.
— Sunt un zvon.
— Un zgomot alb.
— Nu doare tare.
— Dar incomodează.
— Pieţele sunt un tub de mercur.
— Un giroscop.
— Cele mai mici oscilaţii indică lucruri potenţial teribile.
— Pieţele sunt nitroglicerină lichidă în interiorul unui tub de sticlă subţire aflat în mâinile unui adolescent care o să conducă pentru prima oară sub influenţa băuturii.
— Şi îţi spui: atenţie, asta e o treabă periculoasă.
— Dar să ţipi că e periculos este ca atunci când fugi de bine şi dai peste mărăcine, sau când corectura e mai proastă decât sonetul.
— Ştiţi ce este un sonet, nu-i aşa?
Bunul vorbitor Carlos îi explică femeii ce este un sonet. Asta întrerupe puţin tensiunea, iar femeia poate chiar spune mulţumesc. Un sonet e o formă poetică de paisprezece versuri creată în Renaştere, în general cu rima ABBA ABBA CDC DCD şi o secvenţă logică al cărei ultim înţeles este dezvăluit abia în terţina finală.
Sousa revine la firul discuţiei:
— În probleme de macroeconomie, nu trebuie să te joci cu focul.

— Chiar aşa, confirmă Carlos. Nu trebuie să te joci cu focul. De altfel, să nu te joci cu focul e foarte important când lupţi cu frica.

— E esenţial.

— Da, esenţial. Sousa, vrei, te rog, să stingi complet luminile?

Sousa se execută. Acum femeia stă pe întuneric cu cei doi bărbaţi.

— Uneori, spune Carlos, profităm mai bine de instalarea fricii când suntem în întuneric deplin.

— Fără să vedem nimic.

— Şi nu putem să ne jucăm cu focul.

— Nu putem.

— Să te joci cu focul e mortal.

— Letal.

— Fatal.

— Nu putem să ne jucăm cu focul. Ce hotărâre să luăm când nu reuşim să vedem nimic?

— Încotro să mergem? Pe unde e ieşirea?

— Rămânem paralizaţi.

Deşi nu îi vede, femeia crede că le distinge vocile. Cea care este suavă şi intimă pare a fi a lui Carlos:

— Am să vă spun un secret, dragă doamnă. Pieţele nu există.

— N-au existat niciodată, adaugă Sousa.

— Sunt ca zeii.

— Ca născocirile.

— Ca legendele.

— Cum spune Pessoa: „Mitul e un nimic care e totul”.

— Dacă vreţi să intimidaţi pe cineva, doamnă dragă...

— Stingeţi lumina.

— E suficient să stingeţi lumina.

— Şi treaba e ca şi făcută.

— Rămâne totul în regulă.

— De ce să scoţi poliţişti şi tancuri pe străzi când ajunge să stingi lumina?

— Să stingi lumina şi să şopteşti.

— Să murmuri.

— Să faci din toţi pereţii o adevÄƒratÄƒ coastÄƒ a murmurelor[3].

— Şi să răspândeşti zvonul.

— „Pieţele sunt neîncrezătoare.”

— „Pieţele nu sunt satisfăcute.”

— „Pretind mai multe reforme structurale.”

— „Trebuie să fie calmate cu sacrificii.”

— „Mai multă celeritate la reforme.”

— „Economia are nevoie de mai multă flexibilitate.”

— Foarte curând, dragă doamnă, vom arăta ca desprinşi din documentarele acelea despre maiaşi şi incaşi.

— Nu găsiţi prieteni la nici un colţ de stradă.

— Nici vorbă de stejari.

— La fiecare colţ de stradă, un profet.

— Da, un profet.

— În fiecare zvon, o ameninţare.

— În fiecare rumoare, o povaţă.

— „Pieţele vor, necesită, pretind.”

— Adevărul e unul singur, doamnă dragă.

— Mai devreme sau mai târziu toţi vom trebui să facem sacrificii.

— Ca să înfruntăm criza.

— Cuvântul „sacrificiu” e magic, doamnă dragă.

— E singurul cuvânt care potoleşte mânia divină.

— Nimic nu seamănă cu un sacrificiu uman.

— Acum probabil că spuneţi: a, păi eu nu vreau să fac sacrificii umane.

— Asta spuneţi acum, doamnă dragă.

---

[3] *Coasta murmurelor* este titlul unui celebru roman al prozatoarei portugheze Lídia Jorge. (N. tr.)

— Se schimbă foaia când instalarea fricii e completă.
— Şi nici o instalare a fricii nu este completă...
— Fără frica de instabilitate a pieţelor.
— Frica de a enerva pieţele.
— Dumneavoastră nu vreţi să vedeţi pieţele enervate, vă asigurăm.
— Când devin nervoase, pieţele sparg lucruri.
— Apoi, când vom vedea că ne atinge pe noi, dragă doamnă...
— Va fi fiecare pe cont propriu.
— E o chestiune de bun-simţ.
— Ce anume nu s-a înţeles din propoziţia „nu sunt bani”?
— Nu sunt bani. Vistieria statului e goală.
— Trebuie să vindem rezervele de aur.
— Să vindem inelele.
— Să vindem degetele, la nevoie.
— Adevărul e unul singur, dragă doamnă.
— Nu există bărci de salvare pentru toţi.
— Asta e realitatea.
— Trebuie să facem sacrificii umane ca să salvăm oamenii care pot fi salvaţi.
— Aici e aici.
— Şi trebuie să ai curajul politic să faci aceste sacrificii.
— Fără demagogie.
— Fără populisme.
— Oamenii nu înţeleg.
— Se gândesc numai la ei.
— Când le intră poliţia prin case căutându-le fiii, se gândesc numai la ei.
— Nu înţeleg că e la fel de greu pentru cel care ia hotărârea ca şi pentru cel care e sacrificat.
— Toţi trebuie să facem sacrificii.
— Unii o fac dedicându-se trup şi suflet.

— Alţii, luând hotărâri care cer curaj politic.
— Nimeni nu vrea să moară.
— E egoismul uman tipic.
— Nimeni nu vrea să-i fie foame.
— Nimeni nu vrea să facă sacrificii.
— Dar cineva trebuie să moară.
— Cuiva trebuie să-i fie foame.
— Pur şi simplu, prăjitura nu ajunge pentru toţi.
— Şi să nu-mi spuneţi acum că prăjitura putea fi mai bine împărţită.
— Asta e demagogie.
— Populism.
— Aşa nu există dezvoltare.
— Şi dumneavoastră vreţi dezvoltare, nu-i aşa, dragă doamnă?
— De-asta frica e atât de importantă, dragă doamnă.
— Frica e pragmatica metafizicii.
— Sau metafizica devenită pragmatică.
— Aici e-aici.
— Într-un cuvânt...
— Frica e realitatea.
— În curând, foarte aproape de dumneavoastră...
— Singura realitate.
— Un bâzâit la ureche.
— O prezenţă.
— O omniprezenţă.
— Aici e-aici.

Sousa aprinde lumina. Femeia şi Carlos clipesc. Carlos zâmbeşte. Poate că zâmbea şi înainte ca Sousa să fi aprins lumina, dar abia acum îl vede ea zâmbind.

— Înţelegeţi, dragă doamnă? Treptat, minunea minunilor, oroarea devine logică înţeleaptă. Aproape că s-ar putea spune: dragoste pentru omenire. E cazul să se spună: *That’s the spirit!* Nu-i aşa, Sousa?

Sousa, mut ca peştele. Carlos continuă:

— Frica anesteziază. Frica sinesteziază. Frica vindecă. Frica arde. Frica alină. Frica îndeplineşte. Sousa poate să fie martor. Nu demult, banca i-a oferit un credit să facă o operaţie estetică. La drept vorbind, chiar avea nevoie, nu-i aşa, Sousa?

Sousa, mut ca peştele, nici nu mormăie, nici nu bombăne. Dar aprobă.

— Frica economică e frumoasă, continuă Carlos. Mai bună decât frica economică...

Aici intervine Sousa:

— E doar *oroarea* economică.

— Dar pentru asta e nevoie de agenţi ai fricii, dragă doamnă, spune Carlos.

— Agenţi ai fricii care să ştie să scrie, spune Sousa.

— Sau să vorbească.

— Să aibă o înfăţişare plăcută.

— Aici, bietul Sousa, regret că trebuie să spun... Sousa, nu te supăra pe mine, dar nu ai cea mai plăcută dintre înfăţişări.

Sousa nu răspunde. Dar nu pare nici să se supere pe bunul vorbitor Carlos.

— E nevoie de cineva care să spună...

— Sau să scrie...

— Ceva cum ar fi: „Europenii asistă la un film de groază. Din toate părţile sunt asaltaţi de ameninţările unui dezastru”.

— Cuvinte poetice, dragă doamnă.

— Cuvinte poetice, cuvinte profetice.

Carlos şi Sousa nu mai par oameni normali, atât de pasionaţi au devenit în cursul discuţiei. Par mai degrabă... *oameni de ştiinţă.* Oameni de ştiinţă absorbiţi de lumea de afară pentru că, pentru ei, discuţia, jocul de şah, discuţia e totul, jocul de şah e totul, discuţia şi jocul de şah sunt

totul. Ca şi cum femeia nu ar fi prezentă. Dacă femeia ar cunoaşte poeţi morţi, i-ar putea trece prin minte versurile moarte ale unui poet mort:

Când regele de fildeş era în pericol,
Ce mai contau carnea şi oasele
Surorilor, mamelor, copiilor?

— Să nu exagerăm. Nu aşa descriem noi frica economică. Nu-i chiar acelaşi lucru cu o pandemie:

Un virus străbate văzduhul. E invizibil, incolor, nedureros – până la proba contrarie. Contagiunea începe întotdeauna în forma cea mai simplă. Cineva a fost muşcat de o maimuţică în timpul unei vacanţe în Thailanda, înţepat de un ţânţar în São Tomé, de o plantă în timp ce se plimba prin peisaje exotice. Simptomele nu s-au manifestat când purtătorul a făcut check-in*-ul, nu au trezit nici un fel de alarmă la detectorul de metale. Abia în avion purtătorul începe să tuşească. Nimeni nu-şi dă seama de nimic. De când s-a interzis fumatul în avioane, ca să se optimizeze costurile, aerul e circulat de mai puţine ori. Iar rezultatul este că posibilităţile de molipsire cresc. (Ori poate că e doar un mit susţinut de fumători.) Înainte, purtătorul era unul singur – o femeie zgâriată într-o plantă, un copil muşcat de o maimuţă, un bărbat înţepat de un ţânţar. Acum, în cursul celor zece ore de zbor, numărul purtătorilor creşte. Când avionul aterizează, sunt aproape două sute de purtători, traficanţi involuntari ai unei boli ucigătoare. Controlul frontierelor eşuează şi el în identificarea semnelor – controlează valizele şi paşapoartele ori oamenii care transpiră suspect, nu pupilele dilatate. Oricum, la sosire încă nu are nimeni pupilele dilatate sau sudori reci, cu excepţia primului purtător. Dar chiar şi acesta trece fără probleme frontiera. Şi, chiar dacă nu ar trece, virusul este deja răspândit. În*

câteva ore, epidemia se extinde. Viteza epidemiei este proporţională cu invizibilitatea ei. Abia peste 36 de ore vreun medic se va mira de creşterea numărului de apeluri către serviciile de urgenţă. Vor mai trece câteva ore până ce va detecta cineva acelaşi model: vomismente, sudori reci, hemoragii interne.

Trupurile explodează. O femeie zâmbeşte, îi spune soţului ei că nu are nimic, este doar puţin obosită, trebuie să fie diferenţa de fus orar, şi cade pe pardoseala de la bucătărie, horcăind ca şi cum ar avea un atac de epilepsie. Bărbatul pune mâna pe telefonul mobil şi cheamă o ambulanţă, care după o jumătate de oră o ia pe femeie; iar soţul nu ştie că e şi el purtător, că peste câteva ore va avea şi el aceleaşi simptome ca soţia lui, murind de hemoragie internă, cu dureri atroce, organele vitale fiindu-i lichefiate.

Un copil se joacă la şcoală. În general, este băiatul cel mai neastâmpărat, dar astăzi e deosebit de calm. Profesoara chiar oftează uşurată. Habar n-are că băiatul poartă în el Moartea Vie şi că, în curând, întreaga clasă va fi internată la spital. La un moment dat, când profesoara tocmai scrie ceva la tablă, o fată scoate un ţipăt. Profesoara se întoarce, supărată: de ce, ori de câte ori este la tablă, ei profită ca să facă năzbâtii? E o întrebare retorică, profesoara ştie asta: fiindcă nu-i poate vedea. Profesoara lasă supărarea deoparte când copiii i-l arată, împietriţi, pe colegul lor căzut pe jos, în convulsii.

Un virus este cel mai rău duşman. Ne atacă pe dinăuntru. Prin asta seamănă foarte mult cu un cancer, doar că este mai rapid, mai letal şi nu ne lasă nici măcar speranţa chimioterapiei. Prea târziu. Întotdeauna e identificat prea târziu. E contagios. Deosebit de contagios. Îi sperie pe medici. Contrariul cancerului. Cancerul nu se

ia. Un virus, chiar dacă medicul e protejat de un costum de scafandru, este o bombă atomică.

În numai şapte zile, toată ţara e în alertă maximă. Însă carantina a început prea târziu. Nimeni nu ştie cine este deja contaminat – exceptând cazul în care nu se mai poate face mare lucru.

Guvernul trimite armata să blocheze ieşirile din capitală. Dar mulţi soldaţi dezertează. Însuşi statul-major, întotdeauna atât de senin când trimite carne de tun, intră în panică. Păi, cum să lupţi contra unui inamic invizibil? Un inamic fără alt corp decât corpurile noastre? Armata montează corturi de campanie pentru adăpostirea răniţilor. Primii medici se contaminează imediat şi mor şi ei. Un general dă dovadă de laşitate. Altul, temându-se să nu descopere acelaşi adevăr despre el însuşi, îşi trage un glonţ în cap. Panica. Soldaţii trag în civili. S-a dat ordin să se bombardeze podurile. Dar nici un avion nu decolează.

La ţară, departe de oraşe, încă mai găseşti locuri relativ sigure. Izolarea şi părăsirea de care atâtea sate se plângeau se dovedesc acum o binefacere. Ţăranii formează brigăzi ca să-i pună pe fugă cu focuri de armă pe orăşeni. Epidemia nu e locul cel mai potrivit ca să te aştepţi la sentimente bune din partea cuiva. Nu e ca şi cum ai salva un naufragiat sau ai ajuta un rănit. E oroarea. E lumea morţilor-vii. Să ajuţi înseamnă să mori. Ca să supravieţuim într-o lume ostilă trebuie să devenim şi noi ostili. E singura cale. E trist, dar este singura cale.

Câteva persoane rezistă la virus. Dar şi asta atrage atenţia virusului. Tehnic vorbind, virusul e stupid, e un simplu nanomicrob. Dar, în felul lui, el este hiperinteligent. Virusul aproape că pare a fi fost conceput ca o armă biologică. Poate că a şi fost. Obiectivele şi metoda sunt precise şi economice: găseşte o gazdă, o mistuie şi, pe urmă, găseşte altă gazdă.

La ONU încep să se gândească la ceea ce cu doar puţine zile mai înainte era de negândit: să se lanseze asupra unei ţări prietene o serie de bombe atomice. Vor muri poate câteva milioane de fiinţe omeneşti. Sigur. Dar trebuie să ne gândim la raţiunile superioare.

La ONU oroarea devine logică pură, simplu raţionament: uneori e nevoie să ucizi câteva persoane (câteva milioane de persoane, nu mare lucru) ca să salvezi omenirea.

— Sigur, oroarea economică nu va fi la fel ca o pandemie. Dar este mai eficientă. Nu ucide atât, dar macină mai mult.

— De acord. Macină.

— Macină.

— E o moară.

Pentru femeie s-ar putea să fie o uşurare. Ei vorbesc cu ea, dar, de fapt, nu vorbesc cu ea. Sunt încântaţi de propriul lor joc. Nişte cobre dând peste o oglindă şi, pentru prima oară, înţelegând îmbătaţi fascinaţia pe care o simte o păsăruică atunci când priveşte un şarpe.

— O durere surdă care e acolo, nu pleacă de-acolo, rămâne acolo.

— Un zbârnâit.

— Tip tortură chinezească.

— Chinezii, uite că şi la ei e o frică frumoasă.

— Faimoasa picătură pe creştet.

— Picătura care cade.

— La început nu face nimic.

— Aproape nici nu se simte.

— Dar pe urmă...

— Puţin câte puţin...

— Devine o tortură.

— Tocmai de-asta se cheamă tortură.

— Chinezească.

— Tortură chinezească.

— *Made in China.*
— Dar nu neapărat concepută...
— Proiectată...
— *In China.*
— Devine insuportabilă.
— Nu se opreşte.
— Nici nu poţi să te gândeşti.
— Aşa e.
— La un moment dat nici nu reuşim să gândim.
— Ne gândim doar la picătură.
— La picătură.
— Picătură cu picătură.
— Stropul.
— Cade.
— Stropul.
— Picătura.
— Picătură cu picătură.
— Strop cu strop.
— Căzând.
— Cade.
— Nu se opreşte.
— Şi nu reuşim să ne mai gândim la nimic altceva.
— Nimic altceva.
— Doar la strop.
— La picătură.
— Care ne înnebuneşte.
— Ne duce la nebunie.
— Picătură cu picătură.
— Strop cu strop.
— Picătură cu.
— Picătură.
— Strop cu.
— Strop.
— Plici.

— Pleosc.
— Plici.
— Pleosc.
— Plici.
— Pleosc.
— O tortură.
— Dar lentă.
— Treptată.
— Fără grabă.
— Care ne mistuie.
— Pe dinăuntru.
— Arta supremă.
— Tehnica perfectă.
— Frica absolută.
— Frica pe dinăuntru.
— Un deliciu.
— De prima calitate, o să vedeţi.

III.
DEMONSTRAŢIA

„Să micşorezi salariile nu e o politică, e o urgenţă.”
António Borges

Cei doi bărbaţi fac o pauză. Să fi obosit? Poate. Dar nu par. E clar că debitează un discurs prefabricat, l-au învăţat în timpul stagiului de pregătire, iar după aceea practica a devenit rutină adaptată. Se observă că sunt o echipă care funcţionează, o echipă bună, şi că, dacă or fi existând

conflicte ocazionale, ele sunt doar cele normale (şi chiar sănătoase) între colegi cu Spirit de Vânzător, şi nu simptome ale vreunei proaste dispoziţii, ceea ce, de asemenea, se întâmplă, chiar în echipele cele mai experimentate. Dar e ceva mai mult: băieţii ăştia (*băieţi* este cuvântul potrivit când vorbeşti despre o echipă) nu numai reproduc o casetă, se vede că şi cred ce spun. Cum se spune în limbaj sportiv, Respiră Încredere şi Cred în Mesaj. Ăsta e cel mai important lucru: cel care transmite mesajul să şi creadă în mesaj.

Au obosit. Sau, poate, o lasă pe femeie să se odihnească, să-şi revină puţin. Îi dau o pauză de reflecţie.

Până ce, poate cu forţe proaspete, bunul vorbitor Carlos spune:

— Nu ştiu dacă aţi înţeles, doamnă, poate nu aţi înţeles, dar produsul acesta e chiar ceea ce francezii numesc *la pièce de résistance.*

— Altfel spus, spune altfel Sousa, este cu adevărat cel mai bun produs din repertoriul nostru.

Bunul vorbitor Carlos o ţintuieşte pe femeie cu privirea. Da, chiar aşa: cobra vrând (şi reuşind) să seducă păsăruica:

— Nu neapărat cel mai înfricoşător, să admitem. Mai presus de orice îndoială este următorul lucru: e un produs de o frumuseţe, care, dacă-mi permiteţi, poate să depăşească până şi veşnic frumoasa frumuseţe feminină.

Sousa deschide un zâmbet închis de la o ureche la alta, ochi lacomi, chiar entuziaşti.

— Este poate cea mai tentaculară dintre frici, spune Carlos.

— În sensul *bun* al cuvântului „tentacular”, adaugă Sousa.

— În cel mai bun sens al cuvântului. „Tentacular” pentru că are mai multe ramificaţii.

Colţurile buzelor lui Sousa aproape că, transformate în cercei, îi atârnă de urechi:

— În *cel mai bun* sens.

— Tentacular şi, spune Carlos, pentru că ne îmbrăţişează, ne strânge în braţe, ne presează până ne încălzeşte sau până nu mai putem să respirăm.

— Vai, vai, îşi umezeşte Sousa buzele cu limba. E, pe deasupra, o frică de mâncat şi oftat.

Femeia nu spune nimic. Ce-ar fi de spus?

Ca o hologramă, plutesc prin văzduh baloane cu vorbe:

— Nu vă faceţi griji, dragă doamnă. Puţin câte puţin...

— Treptat...

— Totul se încastrează.

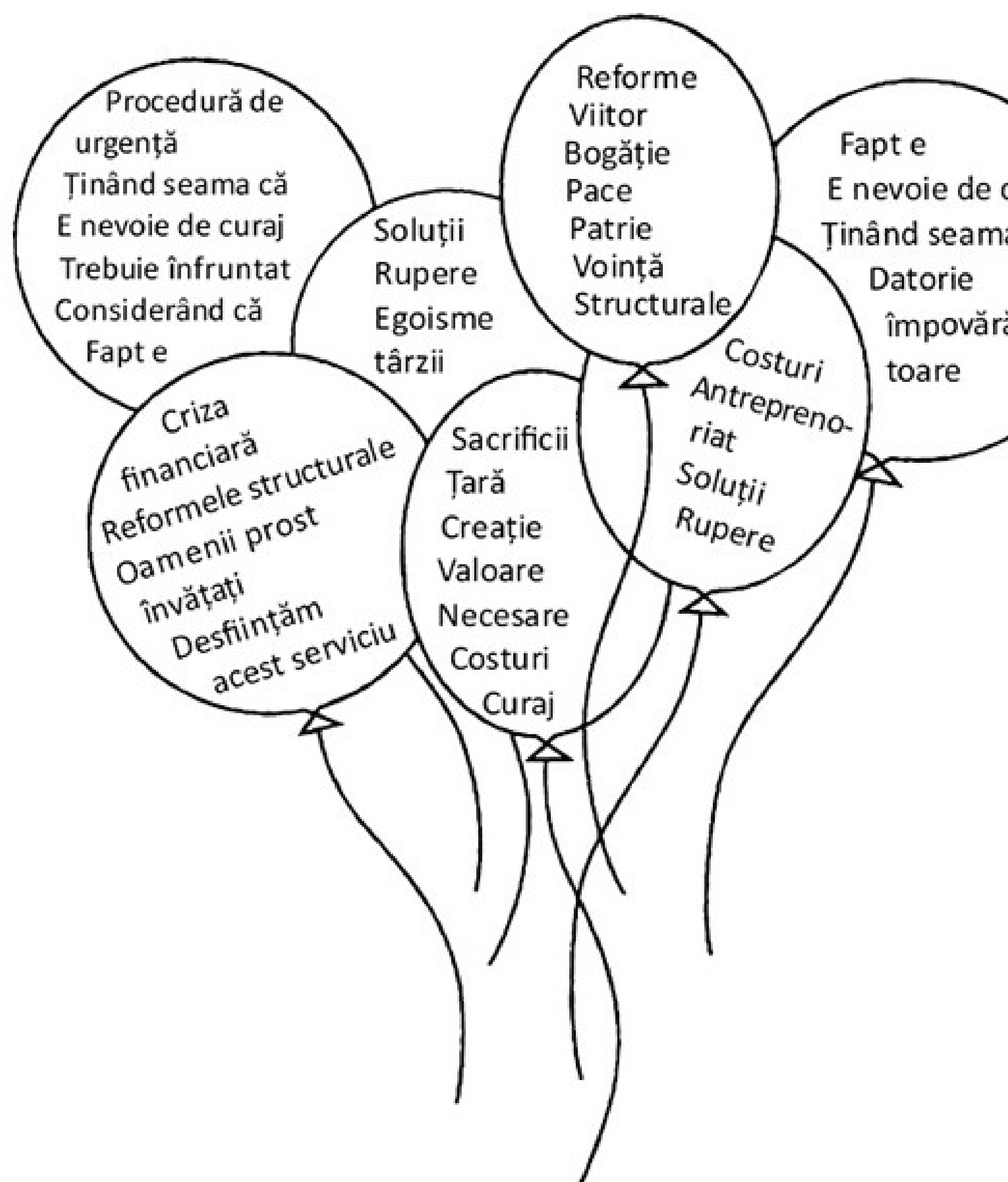
— Important e să ai răbdare.

— Răbdare, asta e cea mai importantă.

— Răbdare şi capacitate de sacrificiu.

— Ne cerem scuze pentru această întrerupere, dezorientarea urmează în câteva clipe.

— Observaţi, e mai uşor decât pare.



Procedură de urgență
Ținând seama că
E nevoie de curaj
Trebuie înfruntat
Considerând că
Fapt e
Soluții
Rupere
Egoisme
târzii
Reforme
Viitor
Bogăție
Pace
Patrie
Voință
Structurale
Fapt e
E nevoie de c
Ținând seama
Datorie
împovără
toare
Criza financiară
Reformele structurale
Oamenii prost învățați
Desființăm acest serviciu
Sacrificii
Țară
Creație
Valoare
Necesare
Costuri
Curaj
Costuri
Antrepreno-riat
Soluții
Rupere

— „Criza” e totdeauna „economică”.
— „Reformele” sunt totdeauna „structurale”.
— „Viitorul” e totdeauna „mai bun”.
— Sau „pentru copiii noştri”.
— „Măsurile” sunt totdeauna „necesare”.
— Dacă n-ar fi necesare, n-ar fi măsuri, ce naiba.
— Nu există alternativă.
— Niciodată nu există.
— Acţiunile noastre depăşesc întotdeauna alternativele.
— Ceilalţi fac politică.
— Noi nu facem politică.
— Politica noastră e virtutea.
— Politica noastră e munca.
— Politica noastră e frica.
— Există ideologii şi realiştii.
— Noi suntem realiştii.
— Realitatea e de partea noastră.
— Dovada? Vedeţi filmul acesta.

Bunul vorbitor Carlos, râzând, se întoarce spre femeie:

— Nu înţelegeţi o iotă, nu-i aşa?

Femeia nu spune nimic. Ce ar fi de spus?

— Nu vă faceţi griji, chiar asta e ideea. Carlos surâde subtil, cu înţeles. Face parte din plan.

— Completează frumuseţea conceptului, adaugă Sousa, nu e clar dacă pentru a corecta sau a explicita mai bine cuvintele colegului său.

— Da, frumuseţea conceptului e totdeauna lucrul cel mai important, admite Carlos. Înţelegeţi, doamnă dragă, instalarea fricii este un proces de cooperare. *Un proces.* Chiar când e scoasă din priză, frica trebuie să fie în priză.

— Trebuie să fie acolo, completează Sousa. Întotdeauna acolo.

— Adică aici, spune Carlos, arătând spre cap.

— Aici, spune Sousa ducându-şi mâna la piept.

— Şi, bineînţeles, şi aici, Carlos, râzând, îşi duce mâna la prohab.

— Aici, spune Sousa, dând o palmă (uşoară) pe fundul femeii, care, luată pe nepregătite, se înfioară.

Nu se înfioară totuşi tare. Femeia, spre cinstea ei, nu se înfioară tare când Sousa îi dă o palmă (uşoară) peste fund.

Carlos, bunul vorbitor, vorbeşte bine:

— Şi acum puteţi întreba.

Sousa, asistentul, oferă asistenţă:

— „Doar asta?”

Carlos, bunul vorbitor, vorbeşte bine:

— Iar noi răspundem.

Sousa, bunul asistent:

— „Aşteptaţi. Mai e ceva în plus.”

Carlos:

— „Mai e *mult* în plus.”

Sousa:

— „Şi chiar mai bun fantastic perfect.”

Carlos exultă:

— Da.

Sousa însoţeşte exultarea:

— Da.

Carlos:

— Asta răspundem noi.

Sousa:

— E adevărul adevărat.

Carlos:

— E mai mult.

Sousa:

— Şi mai bun.

Femeia nu spune nimic. Ce ar fi de spus? Nimic. Mai ales când ei conchid:

— Secretul stă în limbaj.

— În *Spread.*

— În *Downsizing.*
— În limbaj.
— În oscilaţii.
— În retribuţii.
— În variabilele de intensitate scăzută.
— În zeii de pe stadion.
— În gunoi.
— „Regret să v-o spun, dar acţiunile dumneavoastră valorează cât un gunoi.”
— Acţiuni umane, observaţi.
— Da, acţiuni umane.
— Celelalte, slavă Domnului, tot mai valorează ceva.
— La ce acţiuni vă gândiţi, doamnă?
Râsete sardonice. Clipiri din ochi. Suntem foarte buni.
— Sousa are dreptate, dragă doamnă. Secretul stă în limbaj.
— În limbajul complicat.
— Cuvinte englezeşti, aspre şi ascuţite.
— Cum sunt cheile englezeşti.
— Enigme englezeşti.
— Codul este cheia.
— Cheia e secretul.
— Iar secretul stă în masă.
— Fără îndoială. Secretul stă în masă.
Carlos se contorsionează precum cavalerul de La Mancha:
— „Secretul stă în masă.” Ha ha. Iertaţi-mă, dragă doamnă, dar e foarte nostim. Niciodată o expresie nu a fost mai adecvată.
Sousa îl corectează pe Carlos à la Sancho Panza:
— Sau în lipsa masei.
— Ha ha.
Carlos e chiar contorsionat. Mai contorsionat decât un copil dezmembrat de un ucigaş în serie cum vezi filme:

— Termină, Sousa, mor.
Sousa tace.
Carlos îşi revine:
— Mă scuzaţi, doamnă. Dar chiar că are haz.
Sousa explică:
— Limbajul. Modul cum folosim limbajul.
Carlos e scăldat în lacrimi:
— Limba bifurcată.
— Trifurcată.
— Limba devenită un labirint de oroare.
— Să începem, ca şi cum nici nu ne-am da seama, să folosim termeni tehnici pe care nu-i pricepe nimeni...
— Şi pe urmă e suficient să-i facem pe oameni să se ruşineze...
— Să întrebe ce înseamnă.
— *Benchmarking.*
— *Spread.*
— *Downsizing.*
— *Layoff.*
— *Made off.*
— *Subprime.*
— *Cutting.*
— *Rimming.*
— *Strangling.*
— *Fucking.*
— *Downfucking.*
— *Dogkilling.*
— *Meatgrinding.*
— *Cruelling.*
— *Crushing.*
— *Creaming.*
— *Screaming.*
— *S-creaming.*
— Cuvinte care servesc ca să le ungi pe pâine.

— Sau să desfaci picioarele pâinii...
— Cuvinte care pot să fie utilizate chiar şi în publicitate.
— Publicitate fericită.
— Fericită. Întotdeauna fericită.
— Foarte fericită.
— Cu indici de fericire incontestabili.
— Actriţe-râs. În ziua de azi, cu criza, sunt ieftine.
— Cel mai calificat actor-râs de vârstă mijlocie, dinţi nefiresc de sănătoşi, pulover pe umeri peste cămaşa pastel cu mânecile suflecate.
— Fericire pură.
— Pură.
— Atât de pură, încât, ca şi cea mai bună cocaină, trebuie diluată.
— Foarte „tăiată”.
— Acum chiar că o sperii pe doamna, măi Sousa.
— Asta-i adevărat, ăsta nu mai e limbaj economic, e limbaj de traficant.
— Sau aşa.
— Nu că ar fi mare deosebire între limbaje.
— Nu e.
— Într-adevăr, nu e mare deosebire.
— O să vă dăm un exemplu de rigoare şi transparenţă.
— Doar unul, nu trebuie nici să exagerăm.
— Nu vrem să vă răpim prea mult timp.
— Nu, nu vrem. Orice, numai asta nu.

Încăperea se învârte. Acum pare o discotecă din anii ‘70, cu stroboscoape. Dar impresia e că însăşi camera este un stroboscop. Cuvintele ies, sau nu ies din gura celor doi crainici.

(Care, dacă nu sunt beţi, nici nu mai au mult. Sau poate nu ei sunt beţi. Poate camera e cea care este beată. Sau poate femeia este beată.)

O vanqyeuro fiu claro ci nno uma noite alycaeara

Există ceva delirant în delirul în dungi al al al al al al al al al încăperii.

Adică
prin studii de benchmarking
bazate pe metodologii
adecvat validate
putem compara
devotamentul pentru serviciu,
detectând
riguros
ariile de succes
şi
ariile susceptibile de ameliorare.

— Oamenii nu observă, dar indicele DJ a scăzut cu şase puncte, Nikkei cu şase. Lumea s-a schimbat şi oamenii nu observă asta. Nu mai există oameni şi nici nu există lumi, iar oamenii (poate pentru că nu mai există) nu observă asta.

— Şi cine va încerca să înţeleagă lumea e un idiot. Ce noimă are să încerci să înţelegi ceva care nu mai există?

— Lumea s-a schimbat. Dar cum poate lumea să se schimbe dacă oamenii nu se schimbă? Sau cum poate lumea să se schimbe şi oamenii să nu simtă asta? Sigur e că faptele sunt fapte şi nu există lume sau persoane care să reziste faptelor.

— Atunci e aşa.

— Date fatidice: Pompei, 79 d.Cr.

— Nimeni n-avea idee.

— Proastă idee.

— Că dormea pe un vulcan.

— *Titanic*, 1912.

— Nimeni nu-şi închipuia că dansa pe un coşciug plutitor.

— Îndreptându-se spre un aisberg.
— În loc de America.
— Subconştientul e foarte puternic.
— Sarajevo, 1914. Nimeni nu-şi închipuia.
— Nimeni nu-şi închipuia nimic.
— Nimeni nu-şi închipuia deloc.
— Berlin, 1939.
— Nimeni nu-şi închipuia aşa ceva.
— Nimeni nu ştia.
— Ştim că e greu de crezut, dar este cel mai pur adevăr.
— În fine, nu cel mai pur.
— Adevărul cel mai pur ucide.
— Ca şi cocaina cea mai pură.
— Sau heroina cea mai pură.
— Nimeni nu vrea heroină pură.
— Heroina pură ucide.
— Adevărul e că la Pompei...
— Nu ştia nimeni. Sau nu voia nimeni să ştie.
— E acelaşi lucru.
— Că dormea lângă un vulcan.
— Pe un vulcan.
— Adormit.
— Dar vulcanii se trezesc.
— Sunt precum coşmarurile.
— Se trezesc.
— Într-o zi se trezesc.
— Credem că ne aflăm pe un teren sigur şi, până la urmă, stăm culcaţi pe un monstru care, în orice moment, se poate trezi.
— Purici pe un câine, asta suntem.
— Purici pe un câine.
— Doar că puricii, în principiu, ştiu că sunt purici.
— Şi că lumea lor e un *mondo cane*.

„Europenii asistă la un film de groază. De pretutindeni apar ameninţări de dezastre. Guvernul britanic a făcut deja cunoscut că, dacă zona euro o să facă implozie, date fiind undele de şoc ce decurg controalele de la frontiere se vor înteţi pentru călătorii de la marginea spaţiului comunitar.”

Lui Carlos i se pare util să se arate didactic, astfel că în mijlocul dezordinii continuă:

— De exemplu, prim-ministrul francez se jură că „nu există planuri pentru excluderea cuiva”.

— Păi, dacă el se jură e semn că este invers.

— Azi ştim cu toţii, mulţumită instalării fricii, că negarea înseamnă confirmare. Negarea înseamnă confirmare.

— Singura formă de a nega este să nu vorbeşti de problemă.

— Dacă numeşti un lucru înseamnă că recunoşti realitatea acelui lucru. Jurnalele neagă apropierea dezastrului, dar numesc dezastrul.

— Priviţi-i pe americani, doamnă. Uitaţi-vă la americani.

— Americanii botează taifunurile, uraganele, tragediile naturale. Şi dau numere tragediilor umane. Dezastrul de la New Orleans a avut un nume de femeie – Katrina; dezastrul Turnurilor Gemene un număr – *nine eleven.* 14-18 e diferit de El Niño.

— Înţelegeţi, doamnă?

— Furtuna perfectă poate că înseamnă să reuneşti, într-un singur cuvânt-parolă, numere şi litere.

— Pot să fac o modestă propunere?

— Sigur că poţi, Sousa. Îndrăzneşte, fii bărbat.

— Europa2014.

— *Europa2014.* Frumos nume. Îmi place. Nu vă place, doamnă?

Femeia nu spune nimic. Ştie că întrebarea e doar o formalitate. Se roagă numai să nu se trezească copilul. Dar

nu. E cuminte. Câtă vreme nici unul dintre ei nu are nevoie să meargă la baie...

„Spread-ul bancar, în termeni simplificaţi, este diferenţa dintre rata dobânzilor încasată de la cei care cer un credit şi rata dobânzilor plătită deponenţilor în bănci. Cu alte cuvinte, este diferenţa dintre remunerarea pe care banca o plăteşte celui care aplică pentru o resursă şi cât încasează acea bancă spre a împrumuta aceiaşi bani.”

— Uitaţi-vă pe Wikipedia, doamnă.
— Aruncaţi-vă ochii pe Wikipedia.
— Smulgeţi-vă ochii şi donaţi-i Wikipediei.
— Vedeţi bine, doamnă.

„Incertitudinile mediului macroeconomic creează incertitudine în mediul microeconomic.”

— Cu alte cuvinte.
— Sau cu aceleaşi cuvinte.
— E furtuna perfectă.

Bunul vorbitor Carlos devine pentru o clipă circumspect:

— Trebuie să recunoaştem şi că nu e uşor. Este nevoie să se înţeleagă că pieţele sunt instabile. Moneda e fluctuantă şi fluctuarea nu e bună – tot ce fluctuează, în general, mai devreme sau mai târziu, se izbeşte de un aisberg.

Sousa devine circumspect cu circumspecsolidaritate:

— Economia trebuie injectată cât mai urgent.

„Trebuie adoptate urgent reformele necesare. Reducerea salariilor nu e o politică, este o urgenţă.”

— Mai puteţi spune acum că nu e frumos?
— Neo-zeii poartă costum şi cravată marca Armani.
— Poate fi şi altă marcă?

— Nu, conducerea regretă, nu poate fi Prada, Calvin Klein, Hugo Boss, Zefirelli, Klaus Nomi. Trebuie să fie chiar Armani.

— E un cuvânt biblic, Armani. Aproape un palindrom.

— De la *Inamrah.*

— Ştiaţi, doamnă, că în unele limbi secrete *Inamrah* înseamnă „Halou Cast”?

— Inocenţa cea mai pură şi mai cristalină pe care o pot cumpăra banii.

— „Îndeplinim doar ordine.”

— „Făcând aplicaţii financiare.”

— „Reajustări necesare.”

— „Consultarea acestei broşuri nu scuteşte de obligaţia citirii textului scris cu caractere mici.”

— Himenul sufletului reşapat ca nou.

— Economia e gata să cedeze, precum un acoperiş sub greutatea tot mai mare a apelor. Economia e gata să cedeze, putem începe să vedem breşele, fisurile, crăpăturile. Economia e gata să cedeze. Este oribil, dar e gata să cedeze. Am fost zăvorâţi într-un compartiment închis şi nu există ieşire. O să murim înecaţi ca şoarecii.

— Leonardo di Caprio, unde eşti când avem nevoie de tine?

— Oroarea ororilor. Să fii într-un compartiment etanş, dar care, până la urmă, nu e etanş. Apa pătrunzând pe sus. Perspectiva de a muri înecaţi ca şoarecii îi descurajează până şi pe cei mai altruişti.

— Sau, mai rău, înecaţi ca oamenii.

Sousa geme, imitând remarcabil pe cineva cuprins de panică:

— „Eu nu vreau să mor ca un om! Dacă tot trebuie să mor, măcar să mor ca un şoarece!”

Carlos râde:

— Dar nu moartea este soarta care ne aşteaptă.

— Este ceva mai rău.
— Mult mai rău.
— Falimentul tehnic.
— Asta e.
— O să rămânem îngropaţi în falimentul tehnic. Ratele dobânzilor o să atingă niveluri insuportabile. O să tot plătim timp de decenii, de secole dobânzile datoriei pentru împrumutul de suplimentare a ajutorului.
— Iar dobânzile cresc mai rapid decât propria umbră.
— Trebuie să plăteşti dobândă zece monede pe zi.
— Când pe zi câştigi şase.
— Datorezi patru.
— În ziua următoare datorezi paisprezece.
— Paisprezece sau patrusprezece?
— Bună întrebare, măi Sousa.
— Câştigi şase.
— Datorezi opt.
— Şi aşa mai departe.
— La sfârşitul unei săptămâni, oricât ai munci...
— Datoria creşte.
— Riscul e că, dacă n-o plăteşti, se dublează.
— Ca să spun adevărul, riscul, dacă n-o plăteşti, e garanţia că n-o poţi plăti.
— Nu cu bani, cel puţin.
— Păi, niciodată n-a fost vorba de bani.
— În fond, n-a fost niciodată vorba de bani.
— Banii sunt doar un *ersatz.*
— O dublură, un înlocuitor.
— Un simbol.
— Un cal troian pentru adevărata vânătoare de comori.
— Vânzarea, în pagubă, a tot ce este public.
— A celor mai bune proprietăţi.
— A terenurilor.
— A clădirilor.

— A aurului.
— A corpului.
— A vieţii.
— A pavilioanelor atlantice.
— A constituţiei.
— A vocii.
— A orificiilor.
— A condiţiei umane.
— Încetăm, literalmente, *să fim*, spune Carlos. Rămânem dependenţi de ajutoare.
— Externe, corectează sau completează Sousa.
Timp de o nanosecundă, Carlos pare să fie în încurcătură:
— Pardon?
— Nu, spune Sousa. Pentru datorie nu există pardon.
— Acum mă zăpăceşti, Sousa.
— Externe. Ajutoare. Totdeauna externe, ajutoarele.
Carlos îşi revine:
— A, da. Ai dreptate. Scuză-mă, am avut un lapsus.
— Ajutoarele externe sunt injecţie de capital şi îndatorare crescândă şi scădere a cotelor şi instabilitate a pieţelor şi pariul greşit pe creştere şi fonduri structurale a căror funcţie secretă este să destructureze...
Carlos rămâne pe gânduri, gânditor:
— Există un film cu Batman aşa.
Acum e rândul lui Sousa să spună:
— Pardon?
— Există un film cu Batman aşa. Max Schrenk anunţă că fabrica lui o să aducă energie în Gotham. Dar în realitate suge energia oraşului.
— A, da, sigur. Capul ăsta al meu.
— E nevoie de mult tupeu ca să anunţi un lucru şi să faci contrariul, dragă doamnă.

— Cam aşa se întâmplă acum tot mai des, sigur că aţi observat şi dumneavoastră asta.

— Să închizi un serviciu şi să laşi un afiş pe uşă.

„Încetăm să vă servim ca să vă servim mai bine.”

Sousa confirmă:

— Sau ca şi cum ai speria jumătate de lume, ca pe urmă să spui: nu vă temeţi, e doar o manevră...

Carlos şi-a regăsit ritmul:

— Sau când Scufiţa Roşie întreabă: pentru ce sunt ochii ăştia, bunico?

Ar putea face înot sincron, pentru că Sousa intră perfect în joc:

— Ca să te văd mai bine.

— Şi pentru ce e nasul ăsta, bunico?

— Ca să te miros mai bine.

— Şi pentru ce sunt dinţii ăştia, bunico?

Şi pentru ce sunt dinţii ăştia, bunico? Şi pentru ce sunt

dinţii ăştia, bunico? Şi pentru ce sunt dinţii ăştia, bunico? Şi pentru ce sunt dinţii ăştia, bunico? Şi pentru ce sunt dinţii ăştia, bunico? Şi pentru ce sunt dinţii ăştia, bunico? Şi pentru ce sunt dinţii ăştia, bunico? Şi pentru ce sunt dinţii ăştia, bunico? Şi pentru ce sunt dinţii ăştia, bunico? Şi pentru ce sunt dinţii ăştia, bunico? Şi pentru ce sunt dinţii ăştia, bunico? Şi pentru ce sunt dinţii ăştia, bunico? Şi pentru ce sunt dinţii ăştia, bunico? Şi pentru ce sunt dinţii ăştia, bunico? Şi pentru ce sunt dinţii ăştia, bunico? Şi pentru ce sunt dinţii ăştia, bunico? Şi pentru ce sunt dinţii ăştia, bunico? Şi pentru ce sunt dinţii ăştia, bunico? Şi pentru ce sunt dinţii ăştia, bunico?

Bunul vorbitor Carlos închide televizorul. Deranjată de subita schimbare de lumină, femeia se freacă la ochi. Bunul vorbitor îşi arată palmele. Nimic în palma asta, nimic în palma cealaltă...

— O minune, nu-i aşa? Una dintre cele mai frumoase şi perfecte frici care există. Fiindcă e o frică ce se hrăneşte pe ea însăşi. Prin simpla ei evocare, frica de criza economică are drept efect secundar (eu chiar aş spune primar) crearea unei crize economice.

Sousa intervine:

— Dar adevărul e că...

Carlos, bunul vorbitor, zâmbeşte:

— Situaţia economică e într-adevăr îngrijorătoare.

Ciudat, dar acum Sousa e cel care pare să vorbească în italice:

— *Probabil va trebui să renunţăm la moneda unică.*

— Ceea ce va atrage după sine consecinţe serioase.

— *Am început să cheltuim mai mult decât aveam nevoie.*

— Acum plătim preţul.

— *Am construit autostrăzi de care nu aveam nevoie.*

— Noi? va întreba doamna.

— *Noi, răspundem noi.*

— Pieţele şi-au pierdut încrederea.
— *Şi au dreptate.*
— Au dreptate.
— *Pieţele au întotdeauna dreptate.*
— Pieţele sunt iraţionale.
— *Dar au întotdeauna dreptate.*
— E o veselie.
— *Asta aşa e.*
— Trebuie să luăm măsuri curajoase.
— *Nepopulare.*
— Oamenii nu înţeleg.
— *Nu, nu înţeleg.*
— Nu înţeleg.
— *Sacrificiile pe care le facem pentru ei.*
— Şi mai e şi oroarea războiului.
— În spatele unei crize mari se află întotdeauna un mare război.
— Sau viceversa.
— Da, viceversa e de asemenea bine văzută. În spatele unui război mare se află întotdeauna o mare criză.
— Adică vin din nou ruşii.
— Sau chinezii.
— Sau teroriştii.
— Escaladarea conflictului este iminentă.
— Deja încep să se închidă graniţele.
— *Love is in the air...*
— *Fear.*
— Pardon?
— *Fear. Fear is in the air.*
— A, da, ai dreptate. Aţi observat, doamnă, că în ultimul timp a şi început să se cânte imnul cu mai multă fervoare?
— Există ferestre de oportunitate, totuşi.
— Ferestre de oportunitate.

— O criză poate fi o oportunitate oportună ca să se procedeze la reforme structurale. Să se schimbe cultura, înţelegeţi, doamnă? O revoluţie în obiceiuri.

— Să se arunce surplusul.

— Pe vremuri exista ciuma neagră.

— Avea o funcţie igienică.

— Ne-am pus speranţa în Sida.

— Dar, până la urmă, doar în Africa a funcţionat cum trebuie.

— O decepţie.

— Păi, să schimbi cultura nu e lucru uşor.

— Nu, nu e uşor.

— Oamenii încă se mai agaţă mult de valorile arhaice.

— Încă mai cred că pot să fie sprijiniţi.

— Nu pot.

— Lumea s-a schimbat.

— Societatea, treptat, este înlocuită de corporaţie.

— Şi, oricât ar vrea, o corporaţie nu se poate înduioşa în faţa verigilor mai slabe.

— De încărcăturile moarte.

— De grăsimile excedentare.

— Important, în fond, este ca oamenii să aibă dreptul de a alege.

— Ei cred că îl au.

— Dacă îi daţi fiului dumneavoastră fulgi de ovăz, doamnă, bineînţeles că n-o să-i placă.

Femeia se înfioară. De unde ştiu ei că este un copil în casă? Dar imediat se simte uşurată. Ei nu fac altceva decât să-şi prezinte produsul. Deocamdată.

— N-o să-i placă.

— Păi aşa e.

— Copiilor nu le plac fulgii de ovăz.

— Dar dacă i-aţi da să aleagă între Kromomix şi Galtynor...

— Şi ar fi un mic cadou sau un desen nostim pe ambalaj...
— Atunci i-ar plăcea.
— I s-a dat să aleagă.
— Între Kromomix şi Galtynor...
— Şi puştiul a ales.
— Nu doar nişte fulgi de ovăz.
— O marcă.
— O *marcă.*
— O marcă ce marchează şi demarchează.
— Într-o zi băiatul ăsta va visa să posede un Patek Philippe...
— În loc să se preocupe de idei.
— În asta constă puterea mărcii.
— De asta-i atât de important ambalajul.
— Ambalajul şi alegerea.
— Fiindcă reformele structurale vor fi dureroase.
— Şi nepopulare.
— Şi e nevoie să ne asigurăm că oamenii votează cum trebuie.
— Spre binele tuturor.
— Înţelegeţi. Nu e spre rău.
— Trebuie să intrăm în competiţie cu alte ţări...
— Alte culturi...
— Unde valoarea muncii e foarte scăzută.
— Aproape zero.
— Mai puţin de zero.
— Şi dacă vrem să fim în competiţie cu acele ţări...
— Acele culturi...
— Trebuie să schimbăm ţara noastră.
— Cultura noastră.
— Reforme structurale, înţelegeţi?
— Aici e-aici.
— Singura noastră oportunitate...

— Singura noastră şansă...
— Şi să scădem şi noi valoarea muncii.
— A vieţii.
— Trebuie.
— Trebuie.
— Piaţa e dură şi nu are milă de bunele sentimente.
— De exemplu, să presupunem că cineva are nevoie de dializă, un tratament scump şi regulat, care costă mai mult decât contribuţia beneficiarului.
— Nu sunt condiţii pentru continuarea prestării acestui serviciu.
— E trist, dar adevărat.
— Nu sunt bani.
— Nu sunt bani.
— Care parte din „nu sunt bani” nu aţi înţeles?
— Nu sunt bani.
— Acesta e unul dintre aspectele unde este cel mai urgent să se treacă la reforme structurale.
— Cine vrea sănătate să plătească.
— Şi cine nu va putea să plătească...
— Să joace la loto.
— Vedeţi. E o chestiune de moralitate.
— O chestiune morală.
— Aveţi un magazin. Vine o persoană şi spune: „Aş vrea o sticlă de şampanie, dar nu am bani să plătesc”.
— I-aţi da sticla de şampanie gratis?
— Nu i-aţi da-o...
— I-aţi da-o.
— Bătrânii din Restelo pot argumenta că dializa nu e acelaşi lucru cu o sticlă de şampanie...
— Dar e.
— Şampanie.
— Din cea bună.
— Franţuzească.

— Nu spunem asta cu plăcere.
— O spunem chiar cu părere de rău.
— Dar e un adevăr care trebuie spus: dializa e şampania sănătăţii.
— Şi nici măcar şampanie naţională.
— Şampanie franţuzească.
— Din cea bună.
— Din cea scumpă.
— În plus, cei mai puţin productivi sunt cei care au mai multă nevoie de îngrijiri. E paradoxul acestui comerţ.
— Cine vrea sănătate, educaţie, justiţie...
— Trebuie să suporte costurile.
— Bine spunea cântăreţul: „Când capul n-are înţelepciune / corpul e cel care plăteşte”[4].
— De-ar avea înţelepciune.
— Ar face un Plan Maddie[5].
— Dar reversul e încă şi mai adevărat.
— Când corpul nu are înţelepciune / capul e cel care plăteşte.
— În timpurile astea, dragă doamnă, vă spun un singur lucru. Reversul e aproape mereu şi mai adevărat.
— Oamenii nu au idee.
— Tocmai că nu au idee.
Bunul vorbitor Carlos îşi freacă mâinile:
— În fine, într-un fel, încă e bine. Ignoranţa uneori poate fi o excelentă pătură protectoare.
Femeia vede, abia ascuns, un firicel de surâs pe buzele lui Carlos. Tipul de răspuns ascuns care vrea să se

---

[4] Este vorba de cântăreţul António Variações, unul dintre primii portughezi morţi de SIDA în anii ‘80. (N. tr.)

[5] Joc de cuvinte între „Planul Médis” de asigurări de sănătate privat oferit de o bancă, şi „Maddie”, numele fetiţei engleze dispărută în Algarve, în 2003, un caz foarte mediatizat în toată lumea. (N. tr.)

dezvăluie şi care este ascuns de vorbitor doar pentru ca interlocutorul să înţeleagă că e ascuns. Asta era intenţia surâsului încă de la început. Nu să se ascundă, doar să sugereze această batjocură vicleană de a râde-pe-la-spatele-celorlalţi. Iar dacă acest râde-pe-la-spatele-celorlalţi ar putea fi în-faţa-celorlalţi, perfect.

Ca un fumător care a alergat zdravăn, bunul vorbitor Carlos pare acum niţel obosit. Îşi pune mâinile pe coapse o clipă, lasă capul în jos. Femeia cumpăneşte oportunitatea. Dar, până să ia o hotărâre, el şi-a şi ridicat capul şi se uită la ea:

— Încotro ne îndreptăm?

Răspunde Sousa:

— Moartea e un pariu sigur. Singurul pariu sigur. Trebuie luate măsuri drastice pentru salvarea economiei.

— Am trăit peste posibilităţile noastre.

— Modelul statului social a eşuat.

— E un anacronism.

— Aş spune chiar mai mult, o anacronicitate.

Carlos regăseşte firul roşu:

— Moartea.

— Aşa-numita „moarte naturală”, explicitează Sousa.

— Tocmai. Bătrânii.

Sousa pare să coboare vocea:

— Bătrânii.

— Scumpi, inutili.

— Scumpi, inutili.

— Neproductivi.

— Bătrânii.

— Trebuie să se găsească o soluţie înţeleaptă.

— Una care să mulţumească toate părţile.

— Dar care să nu cedeze în faţa egoismelor anumitor grupuri.

— Trebuie să existe spirit de echipă.

— O soluţie înţeleaptă.
— Finală.
— Singura soluţie înţeleaptă.
— Înţelegeţi, dragă doamnă. Ţările sunt nişte anacronisme.
— Statul social şi-a trăit traiul.
— Nu pot fi protejaţi toţi.
— Nici măcar nu e ceva de dorit.
— Ce societate paternalistă e asta, care are mania să protejeze totul!
— Nu la asta trebuie să servească mecanismul statului.
— Mecanismul statului trebuie să servească la potenţarea dinamismelor antreprenoriale ale forţelor antreprenoriale.
— Doar pentru că cineva s-a născut aici, trebuie să aibă toate drepturile?
— Asta e o nedreptate teribilă.
— O teribilă nedreptate.
— Trebuie să se facă distincţia între forţele productive şi cele neproductive.
— Bătrânii.
— Şi să se recompenseze meritul.
— Ca atare, la fel ca în corporaţii.
— De ce să nu fie condusă o ţară ca o corporaţie?
— Ce fel de spirit anti-antreprenorial e ăsta?
— O corporaţie funcţionează aşa cum trebuie.
— Cum trebuie.
— Elimină, fără emoţionalisme, grăsimile excedentare.
— O corporaţie are un obiectiv precis.
— Şi trăieşte în funcţie de acest obiectiv.
— Nu e un stabiliment filantropic.
— Cine vrea filantropie s-o cumpere.
— O corporaţie trebuie să se debaraseze periodic de operele moarte.

— De grăsimile excedentare.
— Bătrânii.
— Ca să nu mai vorbim şi de copii.
— Altă cheltuială, dar asta nu ne interesează acum.
— Acum e vorba de bătrâni. Tema cea mai urgentă.
— Pensiile bătrânilor.
— Bolile bătrânilor.
— Longevitatea bătrânilor.
— O duc mult bătrânii.
— Prea mult.
— E neomenos cât de mult o duc.
— O gaură în economie.
— Neproductivi.
— Măcar dacă am putea face supă din ei...
— Supă verde.
— Glumim, dragă doamnă.
Dar nu mult, îşi spune, poate, femeia.
— Adevărul e că bătrânii, spre deosebire de copii, nu promit un viitor luminos.
— Deşi neproductivi, copiii cel puţin pot încă să devină productivi.
— Câtă vreme bătrânii...
— Pare o greşeală să spui aşa ceva...
— Dar n-ar trebui.
— Ce lume mai e şi asta în care a spune lucruri sigure pare atât de greşit?
— Adevărul e că...
— Doară pe cine-o durea.
— Adevărul e că...
— La drept vorbind, dragă doamnă, bătrânii servesc doar pentru un singur lucru.
— Să voteze.
— Asta aşa e. Cel puţin, bătrânii votează întotdeauna bine.

— Unii.
— Majoritatea.
— Le e frică.
— Aproape că se pot lipsi de produsele noastre.
— E ca o enzimă naturală.
— Merg cu autobuzul.
— Şi le e frică.
— Merg pe stradă.
— Şi le e frică.
— Frică.
— Bătrânii.
— Minune.
— Dar sunt inutili.
— O cheltuială absurdă.
— Au boli, ca şi porumbeii.
— Boli şi iar boli.
— Aici sunt mai răi decât porumbeii.
— Bătrânii.

Femeia nu spune nimic. Poate să fie şocată de propunere. Dar ce poate face? Ce e de spus? Şi, conform unui raţionament absurd, însă care o mai linişteşte, cât timp ei sunt concentraţi asupra bătrânilor, are senzaţia că băieţelul continuă să fie în siguranţă.

— Dacă vom lua măsurile necesare, bătrânii o să se ducă mai repede. Ştiţi asta, nu-i aşa, doamnă?
— Poate că ar fi o soluţie pentru ţară.
— Să se facă economii. În economii stă câştigul.
— Ne trebuie spirit de lider.
— De spirit de lider este nevoie.
— O ierarhie clară.
— O conducere puternică.
— Antreprenoriat.
— Antreprenoriat este cuvântul.
— Să se treacă la reforme urgente.

— Să se însănătoşească cheltuielile publice.
— Să se revitalizeze economia.
— Să se termine cu risipa.
— Investiţii, în loc de subsidii.
— Să se creadă în potenţial, în loc să se procedeze la paternalisme inutile.
— Să se creeze o societate mai dinamică.
— Mai dreaptă.
— Şi asta.
— În acest scop...
— Această misiune herculeană.
— Această purificare necesară.
— Această revitalizare a ţesutului social.
— Nu e posibil să se temporizeze.
— Nu e posibil.
— Nu, nu e posibil.
— Trebuie să se treacă la reformele necesare.
— Să se elimine bătrânii.
— Nu, nu „să se elimine”. *Să se soluţioneze.*
— Da, bine spus. Să se soluţioneze.
— Să se soluţioneze.
— E o măsură raţională.
— Mai mult decât necesară, urgentă.
— În fond, e chiar bine pentru ei.
— În fond, e chiar spre binele lor.
— De fapt, la ce serveşte sănătatea fără să existe şi o calitate a vieţii?
— E măsura sigură.
— Lucrul uman de făcut.
— Măsura sigură.
— E urgent să se dezactiveze operele moarte.
— Neproductivitatea are un preţ.
— O corporaţie trebuie să se debaraseze de grăsimile excesive.

— De operele moarte excedentare.
— Şi copiii.
— Da, copiii.
Femeia simte un nod în stomac. Dar nu spune nimic.
— Cine vrea sănătate să plătească.
— Cine vrea educaţie să plătească.
— Cine vrea copii să-i plătească.
— Trebuie să fii dispus să plăteşti preţul.
— Oamenii nu plătesc pâinea?
— Atunci, ce-i aşa de scandalos?
— Scandalos, la drept vorbind, ar fi contrariul.
— N-o fi demagogie să consideri că există lucruri mai importante decât pâinea?
— Asta da, e o insultă faţă de orice spirit educat.
— O insultă.
— Cine vrea ceva trebuie să fie dispus să plătească preţul.
— Preţul de plătit.
— E legea cererii şi a ofertei.
— Legea pieţei.
— Şi piaţa e foarte sensibilă.
— Imprevizibilă.
— Capricioasă.
— Ca un adolescent în criză.
— Aşa e.
— Chiar ca un adolescent în criză...
— Are totdeauna dreptate.
— Dumneavoastră, doamnă, aţi avea curaj să mergeţi să discutaţi cu un adolescent?
— Eu nu.
— Nici eu.
— Ferească Sfântul!
— Pe naiba!
— Ferească Sfântul!

— Frica e pedagogică.
— E foarte interesantă.
— Te-ajută să înţelegi firea omenească.
— Te-ajută să-ţi domesticeşti instinctele rele.
— Frica are un nu ştiu ce de experienţă ştiinţifică.
— Ajută să înţelegi mai bine modelul social.
— E foarte interesantă.
— E emoţionantă.
— Pui un tânăr şi un veteran în aceeaşi cuşcă.
— Tânărului îi e teamă că nu-şi va găsi serviciu.
— Celuilalt, frică să-şi piardă serviciul.
— Tânărul ştie că riscă să-şi petreacă viaţa tot făcând stagii.
— Masterate.
— Stagii.
— *Telemarketing.*
— Anchete din uşă în uşă.
— Cel de vârstă mijlocie ştie că, în ziua în care îşi va pierde serviciul, e terminat.
— Nu are nimic cu tânărul, dar…
— La fel cum nici tânărul nu are nimic personal cu cel de vârstă mijlocie, care ar putea chiar să-i fie tată.
— Dar...
— Ce vreţi, doamnă?
— E mondo cane.
— Mondo pisică.
— Mondo porc.
— Mondo şoarece.
— *It's only bizniss.*
— Mai întâi, încearcă să nu intre în conflict.
— Să evite confruntarea.
— Cel de vârstă mijlocie ştie că tânărul e mai iscusit.
— Tânărul ştie că celălalt cunoaşte mai bine toate dedesubturile.

— Un amic de-al meu lucrează într-o fabrică din Germania.
— Aşa se căleşte oţelul.
— Săptămânal apare un inginer şi spune:
— „Herr Silva, învaţă-l pe tânărul ăsta nou angajat toate dedesubturile.”
— Iar amicul meu, şiret, spune că da.
— În fabrică lucrează polonezi, turci, greci, portughezi.
— Băcănia de la poarta fabricii e a unor sicilieni.
— Excelente brânzeturi.
— Şi pâine.
— Excelentă pâine de Calabria.
— El spune că da, toţi spun că da, însă pe urmă...
— Evident că nu-l învaţă.
— E un fel de lasă-mă să te las.
— După o lună, toţi ar fi fleaşcă.
— Înlocuiţi de tineri.
— Astfel, când, din lipsă de experienţă, un tânăr îşi bagă mâna sub o tonă de oţel...
— Toţi fac pe niznaiul.
— Ţipetele sunt oribile.
— Dar toţi fac pe niznaiul.
— Încă unul care nu ne mai poate fura slujba.
— E legea supravieţuirii.
— Nu că sunt răi.
— „Şi ce vrei să fac?”
— „E care pe care.”
— „Ce-ai face în locul meu?”
— Asta e.
— Pune un tânăr şi unul de vârstă mijlocie într-o cuşcă.
— Îţi face plăcere să-i vezi.
— Îşi dau târcoale, neîncrezători.
— Pe urmă mai pune şi un bătrân.
— Atunci tânărul şi veteranul înţeleg.

— Au găsit veriga mai slabă.
— La drept vorbind, nu tânărul îi ameninţă celuilalt slujba.
— Pentru moment.
— La drept vorbind, nu cel de vârstă mijlocie îl împiedică pe tânăr să pătrundă pe piaţa muncii.
— Pentru moment.
— E bătrânul.
— Bătrânii.
— Cu pensiile lor.
— Cu bolile lor.
— În plus, dacă s-ar arunca aşa, cu mâinile goale, asupra celui de vârstă mijlocie…
— Tânărul ar risca să-şi rupă unghiile.
— Dacă ar încerca să-i dea un picior în fund tânărului…
— Cel de vârstă mijlocie ar risca să rămână fără suflare.
— Mai bine să-i atace pe bătrâni.
— Oricum, e vina lor.
— Ca să li se plătească pensiile a intrat economia în colaps.
— Sunt mai răi ca imigranţii.
— Ăia cel puţin muncesc.
— Fură slujbele, dar muncesc.
— Şi, oricum, fură slujbele pe care noi nici morţi nu le-am vrea.
— Aşa e.
— Greul începe când imigranţii vor ceva mai mult.
— Când vor slujbele pe care noi, morţi-copţi, le vrem.
Mă îngrijorează că, în oraşul acesta, săracii sunt complet marginalizaţi. Ce pot să spun e că sunt oameni de treabă. De exemplu, când vor să se deplaseze dintr-un loc într-altul, trebuie să o facă pe jos, pe şosele de centură, care nu sunt destinate acestui scop, ci doar automobilelor. Iar când cineva îi ia cu autostopul, se înghesuie într-un tub de

cauciuc care le împiedică mişcările, în spatele maşinilor, într-o poziţie verticală, cum nu se poate mai incomodă şi din care anevoie reuşesc să se elibereze. M-am hotărât să merg cu taxiul până la estuar, zonă periculoasă, pe sub pod, un maidan de ciment unde turiştii sunt sfătuiţi să nu se ducă. Eu m-am dus. Şi mai suntem sfătuiţi să nu-i ajutăm pe săraci şi vagabonzi, dar eu vreau să-l ajut pe acesta, care continuă să fie prizonier în învelişul de cauciuc din spatele maşinii care l-a adus până aici, dar al cărei stăpân, din motive de siguranţă, nu s-a încumetat să-l elibereze. El îmi cere ajutor din ochi, cu puţinul din corpul lui care e la vedere, şi atunci îl ajut, sforţându-mă cu amândouă mâinile, lărgesc tubul de cauciuc până ce reuşeşte să iasă. Când e liber, îmi dau seama că am făcut o mare prostie: cei care-i avertizează pe turişti să nu dea boabe de porumb porumbeilor au dreptate, pentru că el îndreaptă spre mine (e drept că aproape cu tristeţe) un pistol şi mârâie: portmoneul. Acum, mie chiar îmi plac săracii, dar în portmoneul meu ţin totul. Cardurile, buletinul, banii... Totul e în portmoneu. Şi înţeleg printr-o iluminare subită că, oarecum, eu sunt portmoneul. Refuz să i-l dau şi, ca şi cum aş fi foarte hotărât, mă apropii de el. Apar alţi săraci care mă înconjoară, par nişte sperietori de ciori, sau câini sălbatici, se apropie, dar nu se apropie, iar banditului meu nu-i vine să creadă că sunt atât de idiot, încât prefer să încasez un glonte decât să-i dau portmoneul. Dar el nu înţelege: portmoneul sunt eu. Mai curând i-aş da sufletul, dacă aş avea aşa ceva. Iar surprinderea lui se întoarce în favoarea mea. Când ajungem faţă în faţă, observăm amândoi că el nici măcar nu ţine bine pistolul. Poate că nici nu are gloanţe, pentru că gloanţele sunt scumpe, sau poate nu mai are decât două şi nu vrea să le risipească. Îl înhaţ de mâini şi ne luptăm aşa, nici unul destul de puternic ca să-l doboare pe

celălalt. Pentru mine e destul de frustrant să observ că am fost atât de puţin înţelept, încât să refuz să-i dau portmoneul. (Măcar dacă s-ar fi mulţumit cu o bancnotă de douăzeci de euro.) Nu am forţă pentru altceva decât să dansez cu el, ţinând braţele în sus, ca şi cum am fi format un arc într-un dans popular pentru ca celălalt să treacă pe dedesubt. Şi îmi dau seama atunci că mă paşte un nou pericol. Buzunarul pantolonilor mei e lipsit de apărare şi alţi săraci ar putea să încerce să-mi sustragă portmoneul. În cele din urmă, reuşesc să rămân cu pistolul, iar ingratul meu atacator renunţă şi pleacă. Să nu-mi mai povestiţi vreodată legenda lui Daniel cu leul căruia i-a scos o ţeapă din labă şi care pe urmă, în circul-roman, l-a recunoscut şi a refuzat să-l devoreze. Fiarele umane nu sunt potrivite pentru astfel de poveşti. Dar iată că două femei se apropie de mine, ezitante, în timp ce eu încerc să studiez cum să scap cât mai repede posibil de pe maidanul acela de ciment de sub pod, lângă estuarul unde fluviul care scaldă oraşul întâlneşte marea. Una dintre femei îmi atinge umărul, dar eu cunosc trucul şi îmi protejez imediat portmoneul cu mâna. Cealaltă şuieră o înjurătură oarecare, pe care abia când o repetă o înţeleg: suntem portugheze, porcule, cu noi să nu faci pe prostul. Iar eu le răspund imediat: aveţi haz, şi eu sunt portughez, doamnele mele, şi dacă-s turist nu înseamnă că sunt şi prost.

Nu ştiu dacă voi reuşi să scap de acolo sau dacă sperietorile umane din jur nu vor închide cercul mai înainte, dar răspunsul pe care tocmai l-am dat celor două hoaţe e primul lucru pe gustul meu din toată povestea asta.

— Ştiţi ceva, dragă doamnă? Într-o zi o să ne trezim toţi cu un rinichi în minus.

— Partea bună: deficitul va fi redus cu 13%.

— Dar nu vrem să vă plictisim.
— Din contră.
— Daţi-ne voie să vă mai povestim doar o istorioară.
— Sau câteva.
— Fiind în concediu, aţi reuşit chiar să puneţi deoparte nişte bani ca să faceţi o călătorie.
— Să trageţi la un hotel, cu demipensiune.
— Sau *all inclusive*.
— Nu vă sfătuim.
— Nu vă sfătuim deloc.
— De ce să plecaţi de-acasă, când acasă aveţi de toate?
— Nici nu vă imaginaţi ce se poate întâmpla prin hoteluri.

Acum femeia ştie deja unde vor să ajungă. E o nouă demonstraţie. Cei doi par a fi vicioşi. Spun că e spre binele ei, pentru instruirea ei, pentru ilustrare, dar oricine în locul ei ar avea motive suficiente să se îndoiască.

— La micul dejun ne-am aşezat din greşeală la masa rezervată. Ne-am dat seama abia când ne-am dus să luăm suc şi am văzut, la întoarcere, că pe o plăcuţă scria „Rezervat”. Din fericire, încă nu începuserăm să mâncăm şi ne-am mutat lucrurile – ziarul, un bol cu cereale, sucul – pe altă masă de alături. Nu ştim dacă era chiar rezervată pentru cineva, sau de fapt chelnerii hotelului nu voiau să muncească mai mult decât necesar, împingând persoanele (ca pe nişte vite) spre alte mese.

— Nu că am fi avut de ce să ne plângem de chelnerii de la hotel. Am sosit abia azi-noapte, dar ni se par foarte serviabili. Doar că nu ne-a plăcut când recepţionerul ne-a cerut cardul de credit „pentru cheltuieli extra” şi, când i l-am dat, s-a dus să verifice codul. Probabil că asta nu înseamnă nimic, dar ce putem spune? Nu ne-a plăcut. Altfel, sunt toţi politicoşi, deşi puţin reci. Liftierul, camerista care a venit să ne pună o bomboană pe pernă,

menajera drăguţă care ne-a bătut astăzi la uşă ca să întrebe dacă avem rufe de spălat sau de călcat. Toţi foarte politicoşi. Oricum, noi ştim că nu-şi fac decât treaba.

— Un hotel e un punct de trecere. Zilnic soseşte şi pleacă multă lume. Nu ne-am mirat, de aceea, când au început să dispară dintre comeseni. Adică e potrivit să folosim termenul „să dispară” în acest caz?

— Un hotel e un punct de trecere. Să subliniem acest *de trecere.* Zilnic sosesc persoane şi pleacă persoane. Ce mai, putem spune, literalmente, că zilnic *apar* şi *dispar* persoane.

— Evident, este şi locul perfect pentru a face pe cineva să dispară. Fiindcă nimeni nu-şi dă seama de nimic. Ca şi pedofilii care se fac preoţi sau educatori. E profesiunea perfectă ca să poţi fi aproape de copii – să te amesteci printre ei – fără a trezi bănuieli.

— Trece o zi.

— O noapte.

— Datorită unei erori informatice la rezervare, ne-au făcut un *upgrade* pentru *all inclusive.* Chiar foarte corecţi. Retragem ce am spus despre chelneri – că ar fi reci. Până la urmă, stând şi cumpănind bine lucrurile, ne arată o simpatie de toată încrederea.

— Totuşi avem un presentiment.

— Că acolo e ceva putred.

— Ceva ciudat în hotelul acela.

— Dar nu ştim să spunem ce anume e ciudat.

— Şi continuăm să fim bine trataţi.

— Mâncând mai mult decât ar trebui.

— Îngrăşându-ne.

— Fiindcă mâncarea e fantastică. Delicioasă.

— Iar chelnerii hotelului par în fiecare zi mai politicoşi.

— Ca şi cum s-ar fi ataşat de noi.

— Aproape ca şi cum...

— O să râdeţi, dragă doamnă, dar asta e senzaţia pe care o dau.

— Ca şi cum am fi pentru ei nişte animale domestice de care se ataşează.

— Ca ţăranii de un purcel care, curând, le va da şunci frumoase pentru mâncat şi vândut.

— Iar greşeala noastră fatală e că nu am ştiut să interpretăm acel presentiment.

— Că de fapt nu ne îngrăşam.

— Eram îndopaţi.

— Asta vom descoperi, probabil, prea târziu.

— Când vom ajunge chiar noi...

— Între timp mai trece o zi. Şi încă o zi.

— În camera de alături (sau o fi un apartament?) stă o pereche tânără şi atât de focoasă, că abia ne lasă să dormim, cu ţipetele, gemetele, gâfâielile lor.

— Suntem aici doar de cinci nopţi şi simţim că ne-am îngrăşat cu câteva kilograme bune.

— Sau chiar mai mult.

— Ce putem spune? Ne tratează prea bine. Asta e grozav. Micile dejunuri sunt de fapt mari dejunuri, dejunurile sunt banchete, cinele, festinuri şi mai există mereu o ultimă cină pe care, curtenitori, ne forţează să o îngurgităm.

— Cum se face cu gâştele pentru *foie gras.*

— Imaginea e nedreaptă, ştim asta.

— Nu ne forţează. Dimpotrivă, sunt de o curtoazie fără cusur.

— Dar cum să refuzi o şampanie de calitate? Prima dată am refuzat cu delicateţe, chiar şi pentru că nu înotăm în bani.

— Şi era Veuve Clicquot.

— Chelnerul ne linişteşte. Că e *complimentary*.

— Oferta casei.

— Veuve Clicquot inclusă în pensiunea *all inclusive*? Ei, drăcie. Aproape că pare prea de tot.

— Şi aşa şi era. Prea de tot...

— În a şasea zi, perechea care făcea zgomote în timpul nopţii a plecat. Ciudat, am văzut mai multe menajere ieşind de acolo cu grămezi de cearşafuri; nu ştiam că era nevoie de o echipă atât de numeroasă ca să aranjeze o cameră. În fine, trebuie să fi avut loc o orgie. Aproape că am stat să ne închipuim ce s-o fi întâmplat acolo.

— O luptă erotică în câmp deschis...

— Dar patru, cinci menajere? Ne-am încrucişat cu ele şi, de data asta, nici nu ne-au salutat. Ciudat, în general ne salută întotdeauna.

— A şaptea zi...

— A şaptea zi, când am ajuns la restaurant să luăm micul dejun, au venit să ne spună să luăm loc la masa rezervată. Am fost încântaţi, pentru că părea într-adevăr masa de onoare. Dar când am refuzat, că nu, mulţumesc, am lăsat deja ziarul pe masa cealaltă, de care între timp ne ataşaserăm, am simţit cum *concièrge*-ul se încruntă şi, când repetă invitaţia, tonul nu mai e afabil, pare mai curând un ordin. Cum nu vrem să ne ciondănim, deşi deranjaţi oarecum, ne ducem să luăm loc unde vor ei să luăm loc.

— Ştim acum, în timp ce ne târăsc în pivniţă vârâţi într-un sac, că nu ar fi trebuit să cedăm.

— Adevăratul patron se afla la mai multe zeci de metri sub nivelul solului, la etajul -3. E o fiinţă antică, anterioară inaugurării hotelului, renovărilor lui, dezolării lui, redeschiderii după decenii de părăsire, momentelor sale de glorie şi decădere.

— E o fiinţă anterioară întemeierii ţării, poate chiar apariţiei fiinţei umane pe faţa pământului.

— Un zeu antic, vegetal, cel căruia îi vom fi predaţi drept sacrificiu. Crezându-ne oaspeţi, am fost de fapt prizonieri. Crezând că suntem hrăniţi, am fost de fapt îndopaţi.

— În vederea sacrificării.

— Sacrificării corpului.

— Acum, singurul lucru care contează e ca oroarea să dureze puţin, cât mai puţin posibil. Cu ceva noroc, aşa va fi. Teama noastră (ghinionul nostru) e ca vocile antice să nu aibă dreptate...

— Atunci când spun că până şi cel mai scurt dintre suplicii durează o veşnicie.

Există o plantă „gargantuescă” în pivniţa unui străvechi hotel construit pe vestigiile unuia din timpuri şi mai străvechi. O plantă inteligentă, umedă, întunecată, feroce, care s-a trezit dintr-un somn îndelung şi acum, în fiecare noapte, pretinde să fie hrănită cu carne de om. A fost trezită din greşeală, iar la început era nevolnică şi i-a trebuit destul timp până să reuşească să seducă un adept, dar apoi, în urma acelui imprudent, au venit alţii şi alţii, iar alţii vor urma. Are multe denumiri planta asta. Unii spun că e mai veche decât lumea. Şi mai puternică decât zeii care au apărut abia după aceea. A dormit multe milenii, dar a fost mereu vigilentă. Nu vorbeşte (e anterioară limbajului). Face mai mult decât atât: ne citeşte mişcările interioare. Niciodată nu se deplasează, dar rădăcinile ei, prin cimentul beciului, ascultă balada tragicomică a lumii. Îşi menţine adepţii într-o stare de teroare permanentă pe care, uneori, ei o confundă în mod pervers cu euforia. Planta asta răspunde la numele de Ctulhu, Baphomet, Azagoth.

Şi, în ultima vreme, Piaţă.

— Asta e, dragă doamnă.

— Faptele sunt fapte, dragă doamnă.

— Frica se apropie. Cu voia sau fără voia noastră.
— La început seduce, apoi se introduce.
— Asta spun oamenii.
— Frica se apropie.
— Şi va fi ceva bun.
— Rapid.
— Nedureros.
— În fine, aproape.
— Adevărul e că cineva trebuie să sufere.
— Cineva trebuie să sufere pentru ca ceilalţi să poată trăi.
— Dacă împarţi totul egal, îi faci pe toţi egal de săraci, dragă doamnă.
— Cunoaşteţi povestea despre prietenul bogat şi prietenul sărac, dragă doamnă?
— A fost odată un bogat, al cărui prieten sărac nu făcea altceva decât să-l tot bată la cap pentru averea lui.
— Până ce, într-o zi, bogatul s-a săturat şi a spus: ascultă, dacă am împărţi averea mea la întreaga populaţie a ţării, cât crezi că i-ar reveni fiecăruia?
— Prietenul sărac nu voia să răspundă, numai că bogatul a insistat. Şi până la urmă a spus: ştiu şi eu, vreo cinci sau zece pitaci.
— Atunci bogatul şi-a luat portmoneul şi a scos zece pitaci.
— „Uite, asta e partea ta. Acum nu mă mai bate la cap."
— *Acum nu mă mai bate la cap.* E bună!
— Adevărul e că este nevoie de sacrificii, dragă doamnă.
— Sacrificii umane.
— Singurele care încă mai funcţionează.
— Jertfirea de miei în loc de oameni? Vedeţi unde a dus asta.

— Forţelor Lumii nu le place să fie înşelate, dragă doamnă.

— Chiar dacă e arsă, ele recunosc carnea după miros.

— Sunt diferenţe subtile, dar pe care papilele sensibile le recunosc.

— Şi cineva trebuie sacrificat.

— O minoritate.

— Câte o minoritate de fiecare dată.

— Dacă avem noroc, nu ne nimereşte pe noi.

— În realitate, posibilitatea de a ne nimeri pe noi e mai mică decât cea de a nu ne nimeri.

— Atunci, dacă statisticile ne sunt favorabile... de ce să facem valuri?

— Dacă o să facem valuri e mai rău, dragă doamnă.

— Cine te avertizează ţi-e prieten.

— Şi la asta serveşte instalarea fricii.

— Pentru ca oamenii să fie avertizaţi.

— Să nu facă tâmpenii.

— Comiterea de tâmpenii e o tâmpenie, dragă doamnă.

Sousa transpiră. Oare de ce? O fi surescitat în urma discuţiei? Şi de ce anume? Femeia se uită la el. Încearcă să-l studieze. Ce-o fi gândind femeia când îl studiază pe Sousa? Ştim deja, se gândeşte la puştiul ascuns în baie. Cu fiecare minut care trece, creşte şi riscul să fie descoperit. Şi atunci ea nu va şti ce să facă: să intre în panică, sau să-l apere cu toate puterile? Dar la ce altceva s-o mai fi gândind în chiar momentul acela, observându-l pe Sousa? Poate la faptul că aparenţele înşală. Sousa pare necioplit, dar, când vrea, se dovedeşte locvace. Pare greoi, dar, când e cazul, este pesemne agil ca un ieduţ. Aparenţele înşală. În filme, cei buni au întotdeauna feţe de buni, iar cei răi feţe de răi, e o plăcere. Dar actorul care joacă rolul eroului nu a făcut niciodată vreun act de eroism. Are doar faţa, vocea, înfăţişarea adecvate. Doar asta. Atâta tot.

Eroul adevărat se întâmplă să aibă aspect de canalie, călăul, aerul cel mai nevinovat din lume. O „privire flegmatică” nu presupune flegmă, un „aspect ursuz” nu indică rigiditate de spirit. Femeia ştie, din proprie experienţă, că lumea e mai complicată. Şi, ca şi cum i-ar citi gândurile (uneori le citeşte, la asta femeia trebuie să fie atentă), Carlos spune:

— Aşa-numiţii *serial killers*, de pildă. Închipuiţi-vă, doamnă, că vreţi să vă fie frică de *serial killers.* Oamenii din ziua de azi îi adoră pe *serial killers.* Putem să spunem criminali în serie, dar *serial killers* sună mult mai tehnic, ca *franchising, spread, benchmarking.* „*I’m into serialkilling*” sună aproape la fel de bine ca „*I’m a marketing expert*”, nu-i aşa?

Sousa simte nevoia să explice, ca nu cumva colegul să se piardă în divagaţii inutile:

— Un criminal în serie e un rechin, se află printre noi, unul din mulţime, şi-şi alege victimele la întâmplare... ceea ce înseamnă că oricare dintre noi îi poate cădea victimă. Asta îi surescită pe oameni, faptul de a şti că în apă există un rechin...

— În apa umană, specifică atunci Carlos.

— Dar, chiar dacă există, posibilităţile să fim atacaţi sunt puţine.

— În fond, nu e vorba de o frică adevărată, decretează Carlos. Exceptând doar faptul că *serial killer* poate fi oricare dintre noi. Vecinii spun: „Vai, niciodată nu am bănuit nimic, era o persoană atât de bine-crescută”.

— „Ne spunea bună ziua în fiecare zi.”

— Nu propriu-zis o frică, ci un frison.

— Când sunt prinşi, criminalii în serie ni se prezintă întotdeauna ca nişte indivizi slăbuţi, oamenii cei mai normali din lume.

Mâine plecăm în călătorie, ai pregătit totul? Paraşuta, vaccinurile la zi, ai schimbat bani? E bine să luăm nişte conserve de ton, nu se ştie niciodată dacă mâncarea de-acolo nu-i cumva aiurea, ei n-au igiena noastră, o prietenă de-a mea s-a dus într-una din ţările astea şi s-a întors cu şapte kilograme în minus, asta într-o singură săptămână, demipensiune, nu râde, nu din cauza dietei, a contractat o bacterie, a băut apă, sau vreo salată prost spălată, cine ştie, ştiu doar că i-a fost foarte rău, săraca.

Se poate întâmpla şi ca mâncarea să fie onorabilă, dar foarte scumpă – şi atunci ce facem? N-am să plătesc o avere pentru te miri ce, ajunge cât ne costă aici, n-o să fac trotuarul ca să hrănesc nişte nenorociţi.

Ştiu, călătoria e cu Barraqueiro, o agenţie de încredere. Şi doar până la Badajoz. Dar chiar şi aşa.

Chiar şi aşa, nu trebuie să ai niciodată încredere. Mai bine să previi decât să remediezi.

Şi pentru că a venit vorba de remediat, nu uita să-ţi iei doctoriile. Autocarul poate avea o pană de cauciuc şi rămânem pe loc două zile, sau un ambuteiaj, s-a mai întâmplat, la Paris chiar aşa s-a întâmplat, un ambuteiaj-monstru în plină vară, mama tuturor ambuteiajelor, a fost şi ceva cu o crimă, o femeie care conducea o Dauphine s-a încurcat cu un bărbat însurat care avea un Peugeot la 40 de kilometri de Paris. Ori o fi fost un Renault? Şi ambuteiajul a durat ore în şir, iar pe urmă a durat zile întregi şi după aceea nici mâncare nu mai aveau şi cu toate maşinile alea oprite nu ştia nimeni când – şi nici dacă – o să scape vreodată de acolo. Şi au început să se adune pe triburi, să se organizeze în bande, ca să încerce să supravieţuiască, iar fata cu Dauphine şi bărbatul cu Renault (sau Peugeot) au făcut amor, cu toată lipsa de igienă. Nu aveau apă de băut, necum să se spele, dar frica aţâţă poftele, unele pofte compensează altele, omul bea şi

mănâncă ce poate, chiar aşa se petrec lucrurile în asemenea cazuri, putem să zicem că-i o neruşinare, dar numai cine trece prin asta poate să ştie.

Şi mai rău a fost că nu era chip să plece de-acolo, fiindcă se putea întâmpla ca brusc ambuteiajul să se rezolve şi circulaţia să se restabilească.

(Şi să nu spui acum că inventez, fiindcă jur că am citit asta undeva. Mania bărbaţilor să tot schimbe vorba.)

Şi acum toată povestea devine confuză, se suprapune cu alta. Una dintre maşini era a unui ucigaş dement. Nimeni din jur nu ştia, dar el avea în portbagaj trunchiul şi picioarele şi braţele unei femei. Totul în afară de cap, pe care îl lăsase înfipt într-un par în spatele unei benzinării. De ce păstrase omul trunchiul şi picioarele şi braţele e un mister, dar, rămânând prizonier în ambuteiaj, a început să se agite tot mai mult. Pe de o parte, ştia că, descompunându-se de căldură în portbagaj, corpul femeii va începe să miroasă urât; pe de alta, din cauza lumii din jur oprite locului, în afară de inevitabila claustrofobie, i s-a făcut poftă (o poftă grotesc de sexuală) să repete actul. Iar fata cu Dauphine era victima perfectă. Problema e că, atunci când a luat-o la ochi, târfuliţa se încurcase deja cu tipul cu Renault (ori poate era o Toyota). Şi atunci a început o cursă sinistră. O cursă pe loc, bineînţeles, că doar zăceau toţi într-un ambuteiaj de kilometri şi kilometri, nu puteau să se deplaseze nicăieri, era un adevărat cuptor uman. Cursa trebuia să decidă cine va face primul pas şi ce anume: dacă ucigaşul va mutila fata cu Dauphine, sau cel cu Citroën va descoperi încărcătura morbidă pe care o purta monstrul în portbagaj...

Asta e, era un Citroën! Vai, capul meu! Din întâmplare, chiar foarte asemănător.

Bunul vorbitor Carlos pare un sacerdot într-o biserică năruită. Faptul că nu mai are un acoperiş peste bolţi nu-i micşorează câtuşi de puţin fervoarea:

— Frica ia forme impunătoare. Frica e înţeleaptă. Frica ştie ce e mai bun pentru noi. Frica se preocupă. Frica nu e niciodată departe. Se află întotdeauna lângă noi. Mai aproape decât ne imaginăm, chiar şi atunci când o credem departe. Frica e sigură. Frica e adevărată. Frica ne iubeşte.

Capelanul Sousa îl secondează pe sacerdotul Carlos:

— Dar cele mai bune frici sunt cele pe care consumatorii şi le pot crea ei înşişi.

— Plecând de la evantaiul de posibilităţi. Ofertă valailă doar pentru primele şapte miliarde de participanţi.

— Chestia asta cu frica e o plăcere, dragă doamnă. Totul se leagă.

— E ca şi cum ai apăsa pe un întrerupător, imediat se aprind mai multe luminiţe.

— Cu dibăcie şi artă, frica ajunge pretutindeni.

— Cea mai simplă mişcare devine virtual imposibilă.

— Frica nu e o realitate virtuală, dragă doamnă.

— Frica, puţin câte puţin, devine virtual unica realitate.

— O lume întreagă numită frică, doamnă dragă. Nu mai există o lume numită lume...

— Doar o frică numită frică.

— O categorie.

Deşi Carlos şi Sousa nu observă, femeia a început să se sature. I s-a umplut paharul. Iar băieţelul trebuie să fie pe punctul de a se trezi. Dacă nu cumva s-o fi trezit deja şi şi-o fi pierzând răbdarea că stă ascuns de atâta timp. Iar ei nu mai tac odată.

Nici Sousa nu tace:

— E unul dintre efectele crizei economice, dragă doamnă, toată lumea aleargă după aur. Oamenii nu mai

au încredere în bănci şi atunci cumpără aur, care este o valoare sigură.

Iar s-au lansat. Ar fi trebuit să plece de câtăva vreme, dar acum s-au lansat iar.

— Cu condiţia ca, desigur, să nu fie o combinaţie a americanilor sau a chinezilor şi, după un timp, să anunţe că s-a descoperit un zăcământ imens de aur...

— Pe Lună.

— Sau pe Marte.

— Asta chiar că ar fi frumos.

— Acolo să fie aurul.

— Frumos, dar...

— Improbabil.

— Da, puţin probabil.

— Improbabil...

— Dar nu *total* improbabil.

Gata lansaţi.

— Iar oamenii nu ştiu.

— Nu ştiu ce să facă.

— Dar dacă a doua zi, când se vor trezi, băncile vor fi închise?

— Dar dacă a doua zi moneda şi-ar pierde total valoarea?

Cât se poate de lansaţi.

— O cafea, de exemplu, să ajungă să coste cinci mii de euro?

— Alimentarea depozitului să ajungă la zece mii de dolari?

— Oamenii nu ştiu.

— Aşa că ţin valorile acasă.

— Iar asta atrage lupii.

— Oho, cum îi mai atrage.

— Ca sângele pe rechini.

— Cică rechinii pot să adulmece sânge de la distanţe de mai multe mile.

— Şi asta-i o frică frumoasă, frica de rechini.

— O frică foarte *National Geographic.*

— Să nu intraţi niciodată în apă cu o tăietură la deget, dragă doamnă.

— Nici măcar în cadă. Cine se asigură moare bătrân.

— Chiar şi aşa, tot moare.

— Cine se asigură.

— Nici să nu deschideţi uşa străinilor.

Femeia se uită la ei. Carlos înţelege greşit privirea ei şi zâmbeşte:

— Noi suntem de încredere, dragă doamnă. Am venit doar să instalăm frica.

— Suntem echipa tehnică.

— Dar s-a mai văzut. Cineva poate să se dea drept noi...

— Să se dea drept tehnicieni ai unei utilităţi şi...

— Să vă intre în casă pentru a vă fura aurul.

Şi, încă o dată, Carlos începe să explice că în ziua de azi nu trebuie să deschizi uşa străinilor. Prin „străin" să se înţeleagă chiar mama noastră, iar prin uşă să se înţeleagă toate uşile posibile, cele literale, cele metaforice. Uşile străzii, ale trupului, ale sufletului. Să n-ai încredere, să n-ai încredere niciodată. Chiar şi noi, instalatori ai fricii, de unde ştiţi, doamnă, că suntem într-adevăr nişte instalatori omologaţi? Nu ştiţi. Aţi avut încredere, dar nu trebuia. Întâmplător, aţi avut noroc, dar aţi fi putut avea ghinion. Fiindcă persoana cea mai nevinovată poate fi persoana doar aparent cea mai nevinovată. Viaţa e dură şi scurtă şi cu cât e mai dură şi mai scurtă, cu atât e mai dementă şi mai crudă. În ţările în stare de război (dar acum asta se vede şi în ţările în stare de pace), copii de unsprezece ani se apropie fără teamă (furnicile roşii) de victimele lor, mestecând coca sau aspirând cola. Copii ai străzii de pe

lumea asta sau de pe cealaltă, caninii vampirici, mai ascuţiţi şi reci, dezolări sub mască de heruvim şi cu limbul purtat în suflet, mai goliţi de compasiune decât păpuşile de plastic.

— Păi, pentru că nu mai există ţări-în-stare-de-pace, adaugă Sousa, toţi în ziua de azi sunt în stare de război, război permanent, 24 de ore din 24, fie că ştiu, fie că nu. Războiul e mereu aici, atârnând deasupra capetelor noastre, şi nu mai e o oarecare *sabie a lui Damocles*, imagine din Antichitate pentru o ameninţare suspendată; el înseamnă acum arme semiautomate, drujbe, rachete sol-aer, armata crescândă a şomerilor suptă frământată aspirată în sus în văzduh, ceea ce-i face să leviteze ca şi cum ar fi prizonieri într-o băşică gigantică, şi pe urmă îi învârte peste capetele noastre (capetele celor care încă mai avem o slujbă), ţintindu-i transformaţi în rachete în capetele noastre (capetele noastre cu slujbă încă), iar la sfârşit, dacă nu vom face nimic, îi va lăsa brusc să cadă, băşica explodând, implodând, forţa gravitaţiei făcând din acele disperări umane nişte nicovale letale. Şi n-ai cum să scapi. Fiindcă sunt mulţi, sunt un roi, numele lor e legiune.

— Sousa, chiar aşa, cum e? Ştii pe dinafară?

Iar Sousa citează, citează pe dinafară:

> *„Europa, în special sudul ei, riscă să rămână la cheremul unor hoarde de şomeri...”*

— Citeşte-i doamnei şi restul, Sousa. Ca să poată aprecia.

Sousa scoate o hârtie mototolită din buzunarul salopetei şi începe să citească tare articolul despre care Carlos îi explică femeii că a fost publicat chiar alaltăieri în ziar:

> *„Europenii asistă la un film de groază. De pretutindeni apar ameninţări de dezastru. (...)*

Europa, în special sudul ei, riscă să rămână la cheremul unor hoarde de şomeri, disperaţi şi înfometaţi, oameni care şi-au pierdut orice speranţă şi s-au convins că nu au nimic de pierdut dacă sunt violenţi, se dezlănţuie în mase anarhice, vociferează invocând democraţia directă, îşi legitimează insubordonările faţă de orice ordine, se dedau jefuirii şi distrugerii bunurilor publice şi private, nu se dau înapoi de la tot felul de încălcări ale drepturilor, favorizând forme de autoritarism inconsecvente şi foarte periculoase.

Tocmai de aceea, poate că astăzi marea provocare a statelor membre aflate într-o situaţie mai dificilă este să se informeze asupra capacităţii forţelor armate şi poliţieneşti, pentru a asigura un statu quo democratic, în faţa stării conflictuale implozive care începe să se profileze. Supravieţuirea Europei depinde şi ea de această siguranţă internă.”

— Interesant aici, spune Carlos, este că autorul articolului ajunge la concluzia înţeleaptă a necesităţii, nu de a sprijini, ci de a avea „forţe armate” suficiente pentru a face faţă „hoardelor de şomeri” şi, implicit, „vandalismului”. Vreţi o mai bună dovadă că frica e un vehicul minunat, un turboreactor, o maşină perfectă, care nu are nevoie de alt combustibil decât de însăşi omenirea?

Sousa pare aproape în extaz, cu ochii pe jumătate închişi. Şi nu e prima dată când femeia îl vede stând aşa. Poate că asta e ocazia când va trebui să facă ce trebuie făcut. Fiindcă ei nu pleacă. Nu pleacă.

Carlos îşi continuă peroraţia:

— Pentru că frica, odată instalată, e ca şi cum ne-ar fi fost inoculată direct în sânge. E ca o celulă nerăbdătoare să se înmulţească, şi se divide în metastaze, dobândind mereu noi calităţi.

— De exemplu, coşmarul birocratic. Sousa?

Sousa ezită o secundă, dar imediat îşi revine, ca un „serviciu de urgenţă”, numai că (din motive care îi scapă femeii) acum pe alt ton.

Orice faptă bună pe care o veţi face într-o zi se va întoarce împotriva dumneavoastră. Asta e legea. Veţi încheia de bună-credinţă un contract şi veţi sfârşi prin a fi acuzată că l-aţi încălcat chiar de către persoanele care l-au încălcat.

Un dictator vă închide fără motiv într-o temniţă întunecoasă. După trecerea mai multor luni, o comisie străină întreabă: de ce aţi arestat-o? Dictatorul răspunde: am arestat-o pentru că e urâtă murdară rea şi proferează imprecaţii, iar când vede lumina zilei, clipeşte ca o nebună şi pute a pişat căcat sudoare şi are un discurs incoerent, spune doar neghiobii şi prostii.

Trimişii străini nu vor să creadă, îşi amintesc de dumneavoastră ca de o persoană înţeleaptă. Dictatorul zâmbeşte şi aprobă cererea trimişilor de a vă vizita. Şi – după ce v-au arestat fără motiv şi v-au aruncat într-o celulă umedă şi rece din cea mai rece şi umedă dintre temniţe – când ieşiţi în curte, clipiţi mult, spuneţi lucruri incoerente prostii neghiobii şi puţiţi a pişat căcat sudoare.

Atunci comisia recunoaşte, stânjenită, că dictatorul chiar are dreptate. Minunea violenţei absurde: cu ea, orice minciună devine adevăr.

Vrei un sfat, cucoană? Nu denunţa nedreptăţile – vei trece doar drept invidioasă. Nu te plânge că ai fost maltratată – vei fi considerată meschină. Dacă vei fi violată, nu cumva să depui plângere – decât dacă vrei să auzi ironii şi să simţi pe propria-ţi piele dispreţul fetid mucegăit sulfuros pe care numai victimele îl provoacă.

Victima pute, cucoană. Victima produce greaţă. Nimic nu-i cauzează atâta repulsie animalului uman ca duhoarea înfrângerii.

În ziua când vei deveni victimă, cucoană, cel mai bun lucru de făcut e să faci ca nea Chico[6] *şi să-ţi goleşti paharul în tăcere.*

Şi Carlos, din nou cu un ton de stăpân:

— Dar, dacă vreţi cumva terorism, avem şi din ăsta.

Şi Sousa aşijderea:

— Terorismul e ceea ce avem de dat.

— A produs deja mai mulţi struguri solul acesta.

— Şi încă mai produce.

— Produce întotdeauna.Trebuie doar să-ţi congelezi imaginaţia.

— De-asta iluminatul e atât de important.

— *Contre-jour*-ul.

— Jocul umbrelor.

— Miraculos la terorişti e că nimeni nu îi vede pe ei, doar rezultatele lor.

— Depun ouă, iar acestea explodează, dar unde-s găinile?

— Iar când sunt prinşi, eşti dezamăgit.

— Chiar aşa.

— Teroriştii n-au mutră de terorişti.

— Te întrebi: „Poate băiatul ăsta imberb să fie răspunzător de moartea câtorva sute de persoane?”

— „Să fie posibil ca un monstru să aibă o înfăţişare atât de nevinovată?”

— Terorismul e de o frumuseţe simplă.

— Într-un fel, e produsul nostru cel mai artizanal.

— Pare importat, dar cel mai savuros e tot cel preparat după o reţetă de casă.

---

[6] Chico Buarque, cântăreţ, compozitor şi scriitor brazilian, n.1944. (N. tr.)

— Sigur, mult mai puţin sofisticat decât spaima economică. Şi nu atât de eficient.
— Dar la fel de paralizant, în felul său.
— Face bine la muşchi, îi încordează.
— Face bine la nervi, îi modulează.
— Face bine la spirite, le linişteşte.
— Adevărat repaus, terorismul ăsta!
Carlos îşi ia un aer trist:
— Vieţile ni s-au schimbat. Au devenit semivieţi. Terorismul ne-a făcut ostatici. Mergem la un magazin.
— Şi poate avea loc o explozie. Suntem semivii, semimorţi. Vieţile ni s-au schimbat. Călcăm pe ouă.
Sousa îşi ia, fără mult succes, un aer amărât:
— Încercăm să înţelegem. Dar nu-i nimic de înţeles.
— Suspecţii sunt pretutindeni. Un copil traversează strada spre noi, intră la băcănie odată cu noi. Şi ne trece un fior. Copilul pare inocent, probabil a venit doar ca să cumpere bomboane. Păi, sigur că pare inocent! Ca să fie eficient, un terorist trebuie să fie inocent!
Vorbeşte Carlos:
— De fapt, de când sunt inocenţi copiii? David nu trebuie să fi avut mai mult de doisprezece ani când l-a ucis pe Goliat cu sânge-rece. În Africa, în războaiele civile, se uzează şi se abuzează de copii-soldat. Băieţei de unsprezece ani înarmaţi până în dinţi, sau chiar mai mici. Şi în Brazilia: un copil înarmat cu o puşcă semiautomată o mai fi el copil? Un bărbat vede un băieţel apropiindu-se de el. Nu-i dă atenţie. Până să-şi dea seama, omul este înconjurat de băieţei, răi-cruzi, ca furnicile roşii. Insecte gata să ne facă bucăţele. Inocenţa este, ea însăşi, o armă letală. Inocenţi, puştanii ăştia? Nici gând. Oare nu feciorelnica Iudita i-a tăiat capul lui Olofern?
Vorbeşte Sousa:

— O femeie se urcă în autobuzul nostru. E o femeie fragilă. Oare chiar aşa o fi? Familia ei a murit într-un atac şi, acum, pe bună dreptate sau nu, ne învinovăţeşte pe noi. Puţin contează de ce anume ne învinovăţeşte: dacă suntem noi autorii morali ai atacului, dacă suntem complici la crimă sau dacă doar am tăcut atunci când familia i-a fost măcelărită. Nu contează dacă are sau nu dreptate, dacă a fost un accident, dacă nu s-o fi petrecut totul în imaginaţia ei, nici faptul că (şi să fi vrut) ne-ar fi fost imposibil să ajutăm ipotetic acea ipotetică familie a ei. Faptul, simplu cum trebuie să fie faptele simple, e simplu: ne învinovăţeşte.

Vorbeşte Carlos:

— Sau nu, nici măcar nu ne învinovăţeşte. Pur şi simplu a înnebunit. De durere, reală sau imaginară, a devenit nihilistă, a încetat să trăiască şi, pe urmă, în loc să se sinucidă, şi-a proiectat ranchiuna asupra celorlalţi.

Vorbeşte Sousa:

— Poate chiar să fie o situaţie ironică. Ea s-a salvat *in extremis* şi, fără să-şi dea seama, bunul samaritean care a samariteanat-o a condamnat la moarte zeci şi chiar sute sau mii de persoane. Crezând că practică binele, sfinţişorul a salvat un monstru.

Vorbeşte Carlos:

— Din cauza ăstora şi a altora, niciodată (chiar niciodată) nu trebuie să ajutăm pe nimeni, oricine ar fi. Deoarece, crezând că ajutăm, în realitate dezajutăm.

Sousa:

— Latura bună a terorismului e că scoate la suprafaţă o veche înţelepciune. Că e mai bine să stăm liniştiţi. Mai bine să stăm liniştiţi, paralizaţi chiar, să rămânem foarte calmi.

Carlos:

— Cu puţin noroc, dacă stăm liniştiţi…

Sousa:

— Ochi închişi, urechi astupate, gură ferecată...

Carlos:

— Poate să nu ni se întâmple nimic.

Sousa:

— Poate.

Carlos:

— Pe timpuri, comuniştii mâncau copilaşi la micul dejun.

Sousa îşi deschide buzele într-o nereuşită imitaţie de surâs:

— Acum suntem noi cei care mâncăm terorism la micul dejun.

Carlos:

— Şi ştiţi ceva?

Sousa:

— E mai mare plânsul.

Femeia ştie că e mai bine să tacă. Mai ştie şi că acum chiar nu mai contează. Păcat, ea şi copilul locuiau doar de câteva zile în casa asta. În fine, mai există şi alte case. În ţara asta friguroasă şi amărâtă mai există întotdeauna şi alte case. Şi, aproape cu umor, întreabă:

— Dar frica de mânia Domnului când nu ne purtăm bine? Nu furnizaţi şi acest produs?

Carlos şi Sousa se uită unul la altul, amuzaţi. Carlos se preface chiar că se strică, literalmente se strică, de parcă ar fi fost o marionetă decapitată de o forţă brută superioară, de atâta râs.

— Vai, scumpă doamnă, doar nu mai suntem în Evul Mediu! Orice aţi spune, nu mai suntem în Evul Mediu!

— Frica de Dumnezeu e *passée*, completează Sousa, dezvăluind un nebănuit snobism lingvistic.

— Eu aş spune chiar *outrée*, finisează Carlos, dezvăluind un bănuit snobism francofil.

— Dumnezeu s-a mamutizat.

Femeia ridică din sprâncene, ca la un semn: *s-a mamutizat?*

Ei îşi dau seama că nu stăpâneşte foarte bine noul limbaj. Şi o lămuresc:

— S-a făcut mamut.

— Mai îngheţat decât un mamut.

— S-a mamutizat.

— N-a fost în stare să însoţească schimbările vremurilor.

— O, în Lumea a Treia religia continuă să aibă importanţă.

— Pe ici, pe colo continuă să mai aibă o utilitate.

— Să fie un pretext pentru măcel.

— Iar în mahalale încă mai are un pic.

— Martorii Destinului.

— Bat la uşă cu Prospecte Gratis.

— Aducem Vestea cea Bună.

— Sau Vestea cea Rea.

— Dar frica de mânia Domnului, asta a fost odată.

— Chestii din alte timpuri.

— Alte ere.

— Alte locuri.

— S-a mamutizat.

— S-a mamutizat.

— S-a dus la gunoi.

— Acum ce contează e să devorezi, ori să fii devorat.

— Am trăit prea mult timp peste posibilităţi.

— Acum plătim preţul.

— A venit momentul să trecem la reformele structurale necesare.

O femeie atrăgătoare cu ochelari negri şi un bărbat elegant cu ochelari deschişi, pe o terasă, bând o răcoritoare şi văzând cum trec maşinile şi oamenii într-o frumoasă zi însorită. Discută paşnic despre cinema şi filozofie. La un moment dat, probabil întârziat la un curs,

un tânăr trece alergând şi se împiedică – şi cade. Într-o clipă, bărbatul şi femeia se reped spre el. Dar, iute ca o gazelă, tânărul se ridică la timp şi reuşeşte să scape.

Cu fairplay şi umor, cei doi iau din nou loc ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Curând îşi reiau convorbirea: o fi existând sau nu un nou val în cinematografia italiană capabil să egaleze, sub aspectul calităţii şi al pertinenţei, generaţia de aur a neorealismului? Femeia este de părere că da, bărbatul este de părere că nu. Dar totul în aceeaşi atmosferă de respect.

După ce mai trece un timp, o femeie de vârstă medie traversează strada cu o sacoşă de cumpărături. Se observă că e obosită, nu mai are energia de altădată. O dor monturile, varicele, respiră cu greutate.

Bărbatul elegant şi femeia atrăgătoare se uită unul la altul, zâmbesc – şi, într-o clipă, sar asupra femeii. Lacomi. De astă dată reuşesc să-şi atingă ţinta.

Nici nu a trecut un minut şi dau drumul prăzii, sau la ce a mai rămas din ea, şi revin la masa de pe terasă. Femeia are buzele pline de sânge. Bărbatul elegant i le şterge drăgăstos. Carcasa victimei zace pe asfalt. O bandă de experţi contabili, înfometată, se apropie de rămăşiţe; mai întâi cu teamă, pe urmă mai fermi şi siguri pe ei. Cu măruntaiele la vedere, victima e străbătută de un fior. Experţii fac un pas înapoi, după aceea îşi dau seama că era doar un horcăit şi se apropie iar. Unul dintre ei ia o piatră de trotuar portughez şi striveşte capul femeii până ce iese din el materie cenuşie. Ceilalţi mormăie, cu nările fremătând.

Bărbatul elegant şi femeia atrăgătoare surâd, cu un amestec de aprobare ironică şi dispreţ binevoitor. La un gest, chelnerul se apropie. I se observă o oarecare temere, pe care se străduieşte să o camufleze. Nu mai e o fiinţă umană, ci un cameleon biped. Bărbatul elegant comandă

încă două ginuri tonice. Femeia frumuşică îl corectează: pentru ea mai degrabă o cupă de şampanie.

Da, poate fi şi autohtonă. În vremurile astea nu mai poţi avea pretenţii.

— Nu înţelegeţi o iotă, doamnă, nu-i aşa?

— Nu vă faceţi griji, să nu înţelegi este noua înţelegere.

— Dacă nu înţelegi, ajungi la câştig.

— Cu cât veţi înţelege mai puţin, cu atât mai bine pentru dumneavoastră.

— Cu atât mai bine pentru toţi.

— Oricum, dacă am spune adevărul, tot nu ar înţelege nimeni.

— De asta e mai bine să se simplifice.

— Pentru un viitor mai bun.

— Mai multă Portugalie.

— Pentru progres.

— Spre binele naţiunii.

— Observaţi că se potriveşte la orice.

— „Vă trimitem fiul în război ca să le oferim un viitor mai bun fiilor noştri."

— „Închidem acest serviciu ca să vă servim mai bine."

— „Nu vă înfometaţi, ţineţi dietă."

— „Dumnezeu ne iubeşte, de aceea ne pedepseşte."

— „Suntem aici ca să vă servim, de-asta dispunem de dumneavoastră după bunul nostru plac."

— „Asta o să fie mai dureros pentru tine decât pentru mine."

— „Vrem să spunem adevărul, dar adevărul e că oamenii nu sunt pregătiţi să audă adevărul."

— „Vom înceta să vă mai tratăm ca pe nişte copii în ziua în care veţi înceta să vă mai purtaţi ca nişte copii."

— „Să nu vă închipuiţi că nu ne confruntăm şi noi cu greutăţi."

— Ştiţi ce le spunea căpitanul corabiei care transporta negri sclavilor din cală când aceştia se plângeau de sete şi foame?

— Exact, dragă doamnă.

— „Gata cu văicărelile. Suntem toţi în aceeaşi barcă.”

— Şi era purul adevăr.

— Numai că sclavii, cum se ştie, nu-şi vedeau decât propriul punct de vedere.

— Unii oameni sunt foarte egoişti.

— De-asta, tocmai, ca să se lupte contra egoismului, trebuie instalată frica.

— Chiar aşa, dragă doamnă. Frica, atunci când e bine instalată...

— Trebuie să fie *bine* instalată...

— Frica, bine instalată, înlocuieşte Întrebările Proaste cu Întrebări Bune.

— Infantilizându-ne, dragă doamnă, frica nu ne diminuează, mai degrabă ne înalţă.

— Frica ne retrimite la copilăria lumii.

— E cât se poate de curat, dragă doamnă, spune Carlos. Doar bucurii şi avantaje.

— Şi, gratis...

— Ca bonus...

— Odată cu frica, vine paranoia.

Sousa îşi linge buzele:

— O, paranoia.

Carlos îşi linge buzele:

— Olala, paranoia...

Sousa:

— Mai mult decât paranoia, o delicatesă!

Carlos, drept corolar:

— Şi oamenii se potolesc.

Sousa aprobă:

— Se potolesc.

Carlos, drept corolar:
— Frica are acest efect primar.
Sousa îşi încruntă sprânceana:
— Scuzaţi, dom' Carlos. Nu e cumva secundar?
Carlos, lapidar:
— Nu, e chiar primar.
Sousa, brută de treabă, acceptă:
— E idealul pentru toţi.
— Mai multă frică = mai puţine tulburări.
— Mai multă frică = mai multă distracţie.
— Frică = pace socială.
— Chiar dacă au pierdut aproape tot, oamenilor le e totdeauna frică să nu piardă şi mai mult.
— Ca sacrificiul lor să fi fost în zadar.
— Secretul stă în acest *aproape.*
— Oamenii îşi spun: dacă o să riscăm, va fi şi mai rău.
— Una e sacrificiul, alta e autodistrugerea.
— Trucul e să nu spui niciodată unde este riscul.
— Să-i laşi să ghicească.
— Să-i laşi în obscuritate.
— În obscuritate în camera obscură.
— Acolo oamenii deschid ochii.
— Deschid ochii şi văd.
— Văd că nu văd nimic.
— Şi cedează.
— Se frâng.
— Deschid ochii spre noua realitate.
— Înţeleg că e mai bine pentru ei.
— Să nu facă valuri.
— Ajunge să le spui: „Nu faceţi nimic acum, e cel mai bine. Pe urmă, discret, rezolvăm problema".
— *Discret.*
— Ăsta-i secretul.
— Trucul.

— Să nu facă valuri.
— „Oricum, tot nu există bărci de salvare pentru toţi. Vino să stăm de vorbă mai târziu.”
— Aşa a fost pe *Titanic* cu cei de la clasa a treia care au reuşit să ajungă pe punte, când au văzut că îi salvau mai întâi pe cei de la a-ntâia.
— Ceea ce are un sens. Mai întâi cei de la a-ntâia.
— La fel ca în barcă, atunci când unul dintre naufragiaţi descoperă că stoicul lider avea, de fapt, apă şi biscuiţi ascunşi, pe care îi consuma pe ascuns de ceilalţi.
— „Sst, nu spune nimic, mai târziu împart câte ceva cu tine.”
— „Oricum, dacă mă denunţi, tot nu ajunge pentru toţi.”
— „În fond, suntem toţi în aceeaşi barcă.”
— „Şi i-ar demoraliza pe ceilalţi vâslaşi. Asta vrei?”
— „Să nu-mi spui că eşti atât de egoist, că te gândeşti numai la tine.”
— Atunci naufragiatul cedează.
— Oamenii cedează.
— Încetează să mai aibă ochii legaţi.
— Ca să ajungă să aibă ochii vânduţi.
— Vânduţi neo-realităţii.
— Cu preţul realităţilor posibile.
— Înţeleg că dacă tac e mai bine pentru ei.
— Şi iscălesc cu o cruce.
— Contractul.
— Orice contract.
— Cu ochii vânduţi.
— Cu ochii învinşi.
— Predaţi excelenţei canalelor fricii.
— Vehicule de nedepăşit.
— O, ştim bine că cele mai bune frici sunt cele făcute în casă.
— Reţeta casei.

— Nu există frică mai bună decât cea pe care o sugem de la sânul mamei.
— Dar...
— Fiecare face ce poate.
— Dacă toţi vom face ce vom putea, vom avea o ţară mai bună.
— O lume mai bună.
— Criticii noştri sunt nişte ipocriţi.
— Spun că le place îndoiala, dar când o instalăm, nu le mai place chiar atât de mult.
— Vor îndoială doar cu „spirit critic”.
— Adică, în stilul lor.
— Dar îndoiala poate...
— Şi trebuie...
— Să fie asociată şi cu frica.
— De ce să fie totul la vedere?
— Când, dacă închidem ochii, vedem chiar mai bine?
— Când, dacă ne va fi frică, s-ar putea să fim chiar persoane mai bune?
— La urma urmei, bolile sunt contagioase, sau nu?
— Se poate lua o boală de la un sărut?
— O strângere de mână?
— Adevărul e că se poate.
— Ăsta-i tristul adevăr.
— Alt adevăr trist: nu frica e contagioasă.
— Ci oamenii.
— Întotdeauna oamenii.
— Omenirea e contagioasă.
— Nu că vrem să spunem că omenirea ar fi o boală, bineînţeles.
— Nu neapărat.
— Dar până şi bolile mai puţin contagioase pot, după o cercetare amănunţită, să se dovedească a fi contagioase.
— Ca Alzheimer.

— Ştiaţi, doamnă, că s-a descoperit acum că Alzheimer e contagios, ca boala vacii nebune?

— Prionii?

— Cercetare recentă, dragă doamnă.

— Foarte recentă.

— Mai trebuie doar să se analizeze datele.

— Dar e posibil.

— Demenţa.

— Demenţa e contagioasă.

— Sau chiar ereditară.

— Gândiţi-vă la asta, dragă doamnă.

— Gândiţi-vă la asta.

— Fiindcă, vă asigur, multă lume se gândeşte deja la asta.

— Chiar şi pentru că, mai devreme sau mai târziu, toţi ne gândim la asta.

— Cu condiţia să nu încetăm să mai gândim.

— Aici e aici.

Cât timp a stat boala ascunsă? Şi de cât timp ştia tata de boală? De-asta a fost atât de docil când l-am adus acasă? Fiindcă ştia – ştia – că de ani de zile avea boala? (Şi, ca în filme, a fost chiar o uşurare că a fost în fine prins?)

M-am mirat că, în după-amiaza aceea, n-a protestat că l-am adus acasă la mine în loc să-l las să se întoarcă la el. Şi că m-a lăsat, aproape ca şi cum ar fi fost normal, să-l spăl (să-l curăţ la fund) când, cu doar o zi înainte, părea în stare să facă totul singur...

Boala. Boala ştia că nu se mai poate ascunde. Oare boala – şi nu el – s-a lăsat prinsă? Şi de ce s-a lăsat prinsă? Pentru că înţelesese că nu se va mai putea ascunde mult timp şi se decisese să accepte înfrângerea anunţată? O fi hotărât boala să-şi petreacă ultimele zile protejată şi în repaus, într-un azil, sau la mine acasă, acum fără să se

mai lupte ca să-l controleze pe bărbatul acela, fiindcă îi supsese tot ce era de supt? Fiindcă îi sorbise deja creierul?

O fi acceptat oare boala să moară – să moară de foame?

Ori, dimpotrivă, o fi anticipat că asta-i va fi soarta (să se ofilească precum gazda ei) dacă nu va găsi (repede, repejor, că se face târziu şi barca nu aşteaptă) o nouă gazdă?

Acum, eu încerc să-mi ascund crima – eu îmi pierd minţile. Da, încerc s-o ascund. De ruşine? Probabil. E logic: oricărui criminal îi e frică să nu fie prins. De ce atunci mie, care am comis cea mai mare crimă, să nu-mi fie de asemenea frică să nu mă prindă?

Cea mai mare crimă. O boală mintală e întotdeauna cea mai rea dintre crime. În cazul de faţă, una care ne şterge creierul cum şterge o gumă cuvintele prost scrise.

„Ţi-aduci aminte ce-ai făcut ieri?"

„Nu."

„Asta spun toţi, ca să se prefacă nevinovaţi."

Şi vor fi, sigur, acuzatorii noştri. Nu-mi aduc aminte ce am făcut ieri, nu-mi aduc aminte ce nume să dau chiuvetei (întâmplător încă îmi mai amintesc, chiuvetă, am dat doar un exemplu), nu-mi aduc aminte de nimic. Vreţi o dovadă mai bună pentru crimă?

Acum, mă înfior de frică de câte ori văd că o persoană mă salută, iar eu n-o recunosc imediat. Până acum am reuşit să disimulez bine boala. Dar... când n-am să mai reuşesc?

Deja mi-e frică să mă apropii de oglinzi. Nu de frică să nu-mi văd acolo reflectarea. Aşa (încă mai ştiu asta) fac vampirii. Evit oglinzile din cauza unei frici mult mai rele.

Frica să nu mă recunosc în oglindă. Să nu întâlnesc acolo, în imaginea reflectată, zâmbind grasă şi satisfăcută, decât boala.

— Acum chiar că sunt presat, spune Sousa. Dacă nu plecăm imediat, fac pipi chiar aici.

Carlos ştie că orice spectacol, oricât ar fi de bun, are un termen de valabilitate şi nu trebuie să obosim publicul cu bisuri. Artistul care iese din scenă lăsând publicul să implore *bis!*, *bis!,* e înţelept, spre deosebire de cel care se lasă purtat de iluzia aplauzelor şi sfârşeşte prin a obosi urechile persoanelor care, cu numai câteva minute înainte, păreau „înnebunite de dorinţă”, cum se spunea pe timpuri despre debutantele pseudoingenue într-un film *softcore.*

Carlos ştie toate astea, ştie că e momentul să termine, ştie că au trecut de mult cele nouăzeci de minute regulamentare recomandate pentru instalarea aparatometrului. Cunoaşte – sau ar trebui să cunoască – şi starea vezicii lui Sousa. Dar nu rezistă la chemarea scenei. Greşeala lui. Dacă ar fi plecat acum, poate (poate) ar fi plecat nevătămat. Aşa, bietul de el, suferă consecinţele.

Ocrotită este gura celui pe care Hades îl va înghiţi...

— Doamnă dragă, partea cea mai frumoasă a fricii este că oricine şi-o poate crea pe-a lui. Munca noastră, în fond, constă doar în promovarea ideii.

From: *(de completat de către cel interesat)*
Subject: *Anunţaţi-vă copiii şi nepoţii*

URGENT!
Date: Fri, 13 06:06:06 + 0100

Atenţie, părinţi ai tinerilor care ies seara sau pleacă de la şcoală. Atenţionaţi-vă copiii că, dacă vor întâlni un copil cu accent străin care plânge pe stradă, pe trotuar etc... cu o adresă în mână şi îi roagă să-l însoţească la acea adresă, SĂ-L IA ŞI SĂ-L DUCĂ LA POSTUL DE GARDĂ NAŢIONALĂ

REPUBLICANĂ, BRIGADA DE TRANZIT, SERVICIUL STRĂINILOR ŞI FRONTIERELOR, POLIŢIE ETC... şi nu la acea adresă.

ACEASTA ESTE O METODĂ DE RĂPIRE A COPIILOR ŞI TINERILOR DE CĂTRE MAFIILE STRĂINE CARE OPEREAZĂ ÎN ŢARA NOASTRĂ.

Distribuiţi cât mai mult posibil!!! Spre binele tuturor**.*

(***) *Cei care nu au copii au nepoţi, fini, prieteni cu copii etc.*

— Faptele sunt fapte, dragă doamnă, spune Carlos, bunul vorbitor.

— Frica apare, completează Sousa, cu un zâmbet forţat, dar ascultător.

— Vrând, nevrând.

— La început te miri, pe urmă ţi se împlântează adânc, lămureşte Sousa.

— Asta spun oamenii.

— Frica apare, confirmă Sousa.

— Şi va fi bună, asigură Carlos.

— Rapidă, nedureroasă, lămureşte Sousa.

— În fine, aproape, zâmbeşte Carlos.

Sousa mârâie şi spune atunci ceea ce chiar n-ar fi trebuit să spună:

— Baia e la uşa din dreapta, da?

Femeia îşi strânge pumnul.

— Sousa, doamna a spus că baia e defectă...

— Iar eu fac pe mine, spune Sousa. Când omul trebuie să se ducă, atunci chiar trebuie să se ducă.

Sousa înaintează, şi femeia după el. Aceasta ţine în mână ceva scos nu se ştie de unde. Un levier? Sousa deschide uşa şi vede ce nu trebuia să vadă.

— Păi ce f...?

Capul lui Sousa se desface în bucăţi, iar el cade greoi, precum cortina unui teatru antic.

Carlos simte că e ceva greşit, nu-l întrebaţi ce anume, simte că e ceva foarte greşit. Doar că omul muşchilor e Sousa. El e omul cuvintelor, nu e om de acţiune.

Există momente când o persoană simte înainte de a simţi. O rămăşiţă din vremuri primitive, când animalul om trebuia să fie vigilent în fiecare clipă, vremuri când frica era omniprezentă, omnipotentă şi nu trebuia instalată artificial, fiindcă *era totdeauna acolo*: în întunericul nopţii, în umiditatea peşterii, în răgetele fiarelor, în meteoriţi, în multitudinea ameninţărilor. Vremuri când numerele încă mai erau calibrate, când oamenii încă nu erau stăpâni pe toate celelalte specii, vremuri când natura încă avea forţă de lege.

Un presentiment asta e: o informaţie care ne ajunge în centrul nervos şi, înainte ca validitatea să-i fi fost testată, declanşează în noi mecanismele de apărare, ne pune întregul corp în stare de alertă maximă.

În baie, femeia se uită la copilul speriat. Zâmbeşte înduioşată. E totul în regulă, spune zâmbetul ei. E totul în regulă, scumpule, spune zâmbetul din ochii ei emoţionaţi şi fericiţi, uşuraţi că băieţelul e bine.

Mami, mi-e foame.

Sst, scumpul meu, e totul în regulă. Mami pregăteşte imediat fripturica. Mai durează doar un minut.

IV.
COROLAR

Spui: trebuie construit viitorul.
Acum înţeleg de ce scufunzi prezentul.
Ca să pui temelia.
Alberto Pimenta

Femeia încercase să-i facă să plece. Fusese cât se poate de docilă. Îi ascultase în tăcere. Dar nu, ei se simţeau stăpâni pe situaţie. Acum? Acum e prea târziu. Văd copilul şi, până să-şi dea seama, femeia trebuie să acţioneze. Şi acţionează. Cu o repeziciune aproape supraomenească. Sau inumană. Inumană, asta e.

Sousa a căzut imediat, ca un mal de pământ: retezat de la rădăcină şi într-o tăcere stranie. Un levier e un levier: lovitura, dacă nu l-a omorât, nici nu-i departe. Cel cu vorba blândă se adună în el şi rămâne paralizat în clipa în care, neînţelegând, înţelege totul. Doar că, spre deosebire de Sousa (pe care femeia l-a citit că e cel mai capabil dintre ei), acesta la ora adevărului încremeneşte – păsăruică hipnotizată de cobră. Sau cobra descoperind, fascinată, că în faţa ei nu are o păsăruică, ci o anacondă.

Vina, trebuie spus, a fost toată numai a lor. Au presupus că e casa femeii. Au presupus greşit. Au presupus că e o gospodină docilă. Au presupus greşit. N-au înţeles că e o mamă şi că o mamă, când se pune problema să-şi apere fiul, capătă forţe extraordinare. Au presupus că, atunci când au bătut la uşă, nervozitatea ei se datora aerului lor intimidant – au presupus greşit.

Carlos se trezeşte, sau crede că se trezeşte. E legat, cu mâinile la spate. Ce s-a întâmplat? A, da, femeia. Carlos încearcă să-şi păstreze sângele-rece. Aşteaptă ca femeia

să înşire ofensele – nu asta facem când suntem indignaţi în asemenea situaţii? „Mi-aţi distrus viaţa, am rămas fără slujbă, eram profesoară/funcţionară/juristă/asistentă medicală de cincisprezece ani şi politica voastră mi-a distrus viaţa, vă jucaţi cu oamenii, aruncaţi cu pietre, ca să vedeţi dacă oamenii se lasă jos, nu aveţi pic de respect, sunteţi canaliile cele mai nenorocite care s-au văzut vreodată şi nu aveţi dreptul. Şi le cereţi celorlalţi ce nu faceţi voi. Trişaţi şi propovăduiţi morala. Traficaţi lucruri ilicite şi pretindeţi puritate. Turnaţi gaz pe foc, îi tăiaţi un picior bolnavei şi vă lăudaţi că aţi făcut-o să slăbească douăzeci de kilograme, numiţi chirurgie logica voastră de măcelari. Încercaţi să faceţi revoluţia, revoluţia voastră pe dos, încercaţi să schimbaţi modelul social, modelul uman, manevraţi nava împotriva portului.” Etc. etc. etc. Carlos asta aştepta. Asta şi o cerere de răscumpărare. Sau o listă de pretenţii: „Vreau să mi se acorde din nou indemnizaţia de naştere, vreau să se reintroducă linia 722, vreau să fiu reînscrisă în tabel, vreau să am acces la serviciile de sănătate, vreau să mi se dea medicaţia, vreau vreau vreau...” Multe mai vor oamenii ăştia, o totală lipsă de realism. Când o să-şi dea seama că omenirea a ajuns la sfârşit? Carlos era obişnuit cu istericalele şi fandoselile astea, i se mai întâmplase, persoane care se baricadau în apartamente refuzând să dea drumul agenţilor fricii, şi pe urmă aveau loc negocieri şi promisiuni, şi, după mai multe ore, nefericiţii cedau oboselii şi promisiunilor şi se predau, şi lucrurile erau rezolvate discret. Şi mai existau şi protestele de stradă, dar cu astea ne descurcam toţi bine. Se explică în biblia serviciilor: o forţă mică bine organizată şi solidară şi cu obiective clare poate învinge fără greutate o forţă mult mai mare, mai ales dacă aceasta e uşor de dispersat şi reuşeşte doar nişte simulacre de unitate în timpul celor câteva ore cât durează primele manifestaţii.

Regula numărul unu a guvernării: a divide e întotdeauna mai uşor decât a uni. Demoralizarea e totdeauna un pariu mai sigur decât moralizarea. Oamenii, la fel ca toate celelalte materiale, se uzează repede.

Problema e că femeia nu spune nici unul dintre lucrurile astea. Femeia nu protestează, nu mârâie, nu se exaltă. Pare calmă. Calmul e periculos. Calmul inspiră frică.

Semiinconştient, gemând, Carlos reuşeşte să evite adăugarea unei noi torturi la tortură: dacă ar fi plecat cu cinci minute mai înainte, ar fi scăpat?

Niciodată nu se ştie. Niciodată nu se ştie ce s-ar fi întâmplat dacă. Dacă dacă dacă dacă dacă dacă. Dacă, în loc să o iau pe după colţul ăsta, aş fi luat-o pe după celălalt. Dacă dacă dacă dacă dacă. Dacă mi-aş fi pus centura, dacă aş fi aşteptat la semnal, dacă aş fi văzut semnalul. Dacă dacă dacă dacă. Dacă aş fi văzut semnalul. Semnalul zeilor. Zeii (stă scris) trimit totdeauna un semnal, noi suntem miopi distraţi aroganţi ignoranţi, nu ştim să citim, nu ştim să auzim, nu ştim să vedem. Nici măcar să ne temem cum trebuie nu ştim, *porca miseria*.

Sst. Încetează cu gemetele. Îmi trezeşti băieţelul.

Femeia a spus asta? Dar ce băieţel? Acolo nu e nici un băieţel. Doar Sousa, lângă el, culcat pe burtă, cu o aureolă de rău augur (o melasă întunecată) în jurul capului. Iar în baie... În baie, unul sau două corpuri, sau bucăţi de corpuri, într-o poziţie cam nefirească. Ici un picior, colo nişte ochi care încă par vii, dar Carlos ştie că nu sunt vii – nu pot – pentru că nu mai sunt pe faţa nimănui. Dar femeia insistă:

Chiar lângă dumneavoastră. Uitaţi-vă ce frumuşel este băieţelul meu. Spuneţi dacă nu-i o minune.

Iar Carlos se uită, încearcă să se uite iar: dar lângă el nu e nimic. A, ba da, o marionetă, dar nici măcar un bebeluş dintre cei care par adevăraţi, la scară unu la unu. Această

marionetă, sau păpuşă e murdară toată, cu o sfâşietură roşie (ruj?) de la un obraz la celălalt. *Asta* numeşte femeia fiul ei?

Femeia e nebună. Doar asta. Doar asta.

— Eu... Am nevastă şi copii, minte Carlos. Îmi făceam doar meseria...

Dacă ar avea curaj, s-ar ruga pentru moarte, nu pentru viaţă. O moarte rapidă. Poate că tocmai asta face, dat fiind că moartea e cinică şi maşteră, şi doar când crede că nu vrem să o sărutăm ne ajută.

Pentru că bunul vorbitor Carlos, umil funcţionar al eşalonului D din serviciul de instalare a fricii, deşi nu înţelege, înţelege. La urma urmei, chiar el i-a vorbit femeii de bandele de asasini nihilişti care măcelăresc oamenii chiar la ei acasă, spre a-i jefui de aur sau doar dintr-un neoapetit bolnăvicios pentru dansurile cruzimii. În vremuri ca astea, al căror model social este India – şi nu India înţelepţilor, mai curând India inegalităţilor fără sfârşit, a contrastelor brutale inacceptabile-acceptabile. „Ţara înregistrează suficientă creştere, există mult antreprenoriat.” *Tu ai cerut timpuri neomedievale?* Păi atunci nu te mai plânge*.* În timpuri neomedievale revin sectele, cele o mie şi una de nebunii, nobilii măcelari, călugării luptători, cultul sângelui, înnebuniţii de raţiune, dansatorii sângelui. Sfârşitul lumii devine spectacol cotidian cu reprezentaţii continue de la matineu până noaptea.

Faţa femeii trece, într-o succesiune de fotograme, imagini încremenite, dar câte 24 pe secundă, prin creierul speriat al lui Carlos. Ce semnale a interpretat greşit? Prin ce indicii îi arăta faţa ei că ar fi o nebună homicidă? Ce s-a întâmplat de fapt? Să fi fost el atât de cufundat în discurs, în automatismul vânzării produsului, încât a uitat să vadă dacă nu cumva era ceva straniu?

Băieţi, băieţi. Băieţi proşti.

Carlos îşi dă seama, ca şi cum ar auzi-o pentru prima oară, cât de blândă şi frumoasă e vocea femeii, aşa cum este întotdeauna vocea monştrilor.

Am încercat, am avut răbdare, chiar eram dispusă să vă las să plecaţi. Voiam doar să-mi lăsaţi în pace băieţelul. Ceream prea mult?

Carlos ascultă. Sau îşi imaginează că ascultă:

Acum puteţi să ţipaţi cât vreţi. Nu vă îngrijoraţi, vecinii nu vin. V-aţi făcut prea bine treaba.

Vocea femeii zâmbeşte şi e senină, atât de senină. Chiar l-ar calma pe Carlos, dacă n-ar fi în stare de şoc. E o voce pe care ţi-ai dori să o auzi povestindu-ţi un basm de adormit copiii.

Oamenii vor crede că e televizorul. Sau că, da, se petrece ceva suspect, dar e mai bine să facă downsizing*. Pardon, pe niznaiul.*

Carlos nu vrea să se uite nicăieri, mai ales nu în jos, de teamă să nu-şi vadă maţele învălmăşite pe podea. Dar dacă durerea era doar atenuată de şoc şi foarte curând va deveni cu adevărat insuportabilă?

Băieţi. Aproape că-mi pare rău să vă spun adio, aţi fi o companie perfectă pentru băieţelul meu. Iar el are nevoie de companie. În fine, va trebui să se joace cu bucăţi din voi, dar oricum asta ar însemna că se joacă tot cu voi, nu-i aşa? Şi ştiţi cum sunt copiii, mai devreme sau mai târziu strică tot.

Nu, Carlos nu ştie dacă vorbeşte femeia sau îşi imaginează el toate astea. Imaginaţie de muribund văzând cum îi trece viaţa prin faţa ochilor sau, mai bine spus, văzând cum îi trece viaţa prin spate. Imaginaţia lui caută o explicaţie logică: femeia a suferit o traumă teribilă şi de aceea a devenit aşa. Dar pe el ce traumă l-a făcut să devină aşa? Nici una, a fost vorba doar de o oportunitate

profesională. Atunci cu femeia poate că s-a petrecut acelaşi lucru: a devenit psihopată homicidă canibală pentru că i s-a ivit o oportunitate profesională.

Unde rămăseserăm? A, da. Să presupunem (doar să presupunem) că aţi murit şi sunteţi acum în infern. Iar infernul e asta: zi de zi, fără amintire, să repetaţi aceiaşi paşi până va fi prea târziu, până veţi înţelege (prea târziu, ca în poveştile de groază care se respectă) greşeala fatală de a fi venit să prestaţi serviciul pentru cineva care face acelaşi serviciu ca voi. Bouvard & Pécuchet, vă spune ceva chestia asta? Ar cam trebui. Am fost profesoară de liceu şi cunosc chestiile astea. Carlos & Ega[7]*, nici asta nu vă spune nimic? Dar Vladimir & Estragon? Păcat, pentru că ăştia sunt fix mutrele voastre. Şi Stan & Bran, şi Dupond & Dupont*[8]*, şi Mr. Solo & Illya*[9]*, şi Goldfinger & Oddjob*[10]*? Voi repetaţi paşii tuturor perechilor de trişti amuzanţi din lume. Voi sunteţi monştrii din colecţiile de cromolitografii, vânzătorii care cred că îţi bagă pe gât produsul, dar, de fapt, ca şi traficanţii, sfârşesc prin a-l consuma chiar ei. Felicitări, fiţi bineveniţi în lumea clienţilor satisfăcuţi – atât aţi tot purtat produsul prin lumea largă, până când v-a intrat şi vouă sub piele. Bieţi trişti amuzanţi.*

— D-dar...

---

[7] Personaje din romanul *Os Maias* (*Familia Maia*) de Eça de Queiroz. (N. tr.)

[8] Personaje identice din benzile desenate *Aventurile lui Tintin*, de Hergé. (N. tr.)

[9] Personaje din serialul american de spionaj *The Man from U.N.C.L.E.* (N. tr.)

[10] Personaje din pelicula *Goldfinger*, din seria de filme cu James Bond. (N. tr.)

Femeia mişcă doar un deget şi cuvintele încremenesc, prizoniere în gâtlejul bunului vorbitor. El se sufocă, rămâne suspendat în aer, fără să mai poată respira. Femeia îşi încruntă sprânceana şi, gata, câteva cuvinte îi ies din gâtlej, doar că rămân congelate (literele răzleţe), plutind în faţa buzelor ca în interiorul unor baloane de săpun. Litere separate, litere care nu formează un cuvânt, decât dacă avem pasiunea anagramelor. ACIRF. IRCAF. ACRIF. FIRAC. CARIF. RACIF. AFRIC. FRICA. FRICA. FRICA.

Sousa e cel şiret, dar a murit. Nu, pleoapele îi tremură încă. Dar a înţeles mai bine, înaintea colegului. Suntem terminaţi. Sunt terminaţi. Nici vorbă de lumea cealaltă, totul e pe lumea asta. Poate că erau terminaţi chiar de la început.

Da, bietul meu Sousa. Da. Sunt nebună. Ţicnită, complet trăsnită, smintită, zăludă, sonată. Şi totul din cauza colegilor voştri. Aţi sosit prea târziu, ca de obicei. Frica e deja instalată.

Vocea femeii surâde. Carlos încă mai are timp să-şi pună, cu tristeţe, o întrebare filozofică de trei parale: cum dracu’ observă cineva când o voce surâde? Până şi la telefon se poate vedea. Oamenii de ştiinţă n-au explicat asta niciodată. Ori nu s-au interesat niciodată de asta. De sunetul surâsului.

Nu-i nimic personal, băieţi. E adevărat că una dintre regulile jocului este eliminarea concurenţei. Dar chiar îmi plăcea de voi. Am învăţat o mulţime de lucruri. Într-adevăr, cine nu ştie dă lecţii. Nu-i aşa, Morfeu?

Carlos aproape că zâmbeşte. Numele puştiului e Morfeu. O fi existat vreodată? Să fie fantoma unui fiu adevărat a cărui moarte a făcut-o pe femeie să înnebunească – sau doar embrionul fiului mult dorit, dar niciodată avut? Sau un copil străin de a cărui moarte a fost, fără să vrea, responsabilă (călcat de o maşină, de exemplu) şi care i-a

luat minţile? N-are importanţă. Carlos poate muri în pace. Nu ştie absolut nimic, dar ştie că pe puşti (imaginar, dar nu e acum momentul să fim tipicari) îl cheamă Morfeu.

Vrei să te joci cu mine? De-a v-aţi ascunselea? Tu eşti căpcăunul, iar eu trebuie să fug de tine, altfel mă mănânci?

Nota autorului

*Intenţia iniţială era ca acest text să nu aibă nici un singur cuvânt de-al meu. Am ajuns între timp, ca Pierre Menard, la concluzia că asta ar fi, în acelaşi timp, prea uşor şi prea anevoios. Am păstrat totuşi câteva firişoare străine, care fac deja parte din legendă (cine vrea sănătate să plătească, ce dracu', suntem toţi în aceeaşi barcă, trebuie să fim unii pentru ceilalţi etc.). La pagina 127 reproduc o parte dintr-un articol al poetului Vasco Graça Moura (*Diário de Notícias*, 22/5/12) şi la 149 un e-mail real care mi-a intrat în căsuţa poştală. La 120, nu am rezistat să nu transmit un salut pentru „Autostrada din Sud" lui Cortázar, iar la 115 zeilor lui Lovecraft. Paharul (p. 130) îi aparţine, ştim cu toţii, lui Chico Buarque. Şi mai sunt şi altele, pe care nu le mai indic. Anecdota cu bogatul şi săracul (p. 117) mi-a fost povestită de editorul acestei cărţi, Carlos da Veiga Ferreira. Leonor Areal, Isabel Costa Marques şi Patrícia Reis au avut amabilitatea să citească manuscrisul şi, mulţumită observaţiilor lor, suspectez că cele mai bune pasaje ale cărţii au fost eliminate sau*

rescrise. A, da, îi mulţumesc şi înţeleptului chinez care m-a binecuvântat cu simpaticul blestem „Să trăieşti într-o epocă interesantă”. E adevărat, trăiesc. Trăim cu toţii, nu?

Cuprins